

PAPP DÁNIEL

UTOLSÓ SZERELEM
ÉS
EGYÉB ELBESZÉLÉSEK

BUDAPEST.
LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)

TARTALOM

Utolsó szerelem.

Tilos a betegség.

A gyámok.

A nagy Jakob.

A Chester-jelenet.

Punin és Baburin.

Válás.

Utolsó szerelem.

Bodroghy Sándor levéltári tisztnek volt egy nagy szerencsétlensége. Az tudniillik, hogy tiszták voltak a szívhangjai. Ezek a tiszta szívhangok aztán valóságos fátum gyanánt nehezültek a szegény fiú életére. A tiszta szívhangok következtében ugyanis minden külvárosi orvos, akitől tanácsot kért a fiatal ember, hypochondernek minősítette Bodroghy Sándort. Ezek a külvárosi orvosok különben is meglepő egyértelműséggel vígasztalták a beteget.

- Ön egy kissé ideggyöngye és egy kissé vérszegény. A vérszegénysége fokozza az idegességét, az idegessége fokozza a vérszegénységet. Igyék roncegnói vizet, szívdobogás ellen írok tinktura digitalist. Szervi szívbjától ne tartson, mert egészen tiszták a szívhangjai.

Az izmos vállú szőke fiatal ember az ilyen nyilatkozatokra rendesen igen felvidult és egy pár órára teljesen egészségesnek volt szuggerálva. Mégis csak nagy dolog az - gondolta magában - ha az embernek tiszták a szívhangjai.

Pedig a szíve már nagyon, nagyon gyöngye volt akkor. Annyira gyöngye, hogy a szegény Bodroghy Sándor veszedelmesen kezdett hasonlítani az anyámasszony katonájának típusához. Ha tavaszi reggeleken, amikor véletlenül jól kialudta magát és nem nagyon nehezen lélekezett, ha ilyenkor átment a lóvasúttal Budára, már az országúton elfogta a lírai hangulat. Pedig ott csak prózai vadgesztenyefák leveleznek; közönséges lombokkal, amelyek korántsem tudnak oly szépen suttozni, mint a nyárfa és távolról sem rejtegetik magukban a hársfaillat mézédeseit.

Bodroghy Sándor a Szép-Ilonánál rendesen leszállt a kocsiról és valami öntudatlan Oertel-féle kurából szép lassan mászta a hegyet. Az Árny-út tölgyfái alatt tarka kis bogarak mászkáltak. Sándor megsimogatta a bevágás füveit:

- Füvecském, szeretlek, akarta volna mondani, de a lombsuttogástól, a gallyak hajladozásától már könyezett a beteg ember. Csak a torkát érezte szorulni, ha szép volt az idő és reszketett a meleg májusi levegő.

Egyszer az egyik fordulónál megállt, hogy a sarokkövek lármás tücskeit hallgassa. A lármás kövek mögül pedig kibukkant ekkor Mózer Vilma, az iskola-utcai fűszeres leánya. Nem is bukkant ki, hanem csak kilebbent, mint egy bárányszerű.

Nagyon szép volt Mózer Vilma ezen a tavaszi délutánon. Barna szalmakalapján két halovány pipacs hajolt a csipkedész fölé, szőke hajába volt tűzve a harmadik virág. A mamája szólította meg Bodroghyt, nem ő. Ő nagyon meg volt lepelve, Sándor is. Sándor azt gondolta magában:

- Hála Istennek, hogy már egyszer találkozunk!

- Hol jár, Bodroghy úr? - kérdezte Mózer Vilma. - Már felénk se néz.

- Köszönöm, nagysád. Gyöngélkedtem a múlt hetekben, azért nem kerestem fel önöket.

- Maga mindig három hétig gyöngélkedik, három hétig meg egészséges. Azt gondolja, hogy én elhiszem az ilyen meséket, - duzzogta a kis Vilma.

Bodroghy Sándor hallgatott; gyáva volt bevallani, hogy a dolog csakugyan úgy van. Hogy ha nagyon izgatott a szíve, akkor hetekig kerüli a találkozást, mert fél, hogy egyszerre csak megreped az egyik kis billentyűje. Hogy akkor nem mer feljárni a Mózerék második emeleti lakására, mert hiszen úgyszólván dobog a szíve, hát még az ötvenhat lépcső megmászása után mi történhetnék vele?

Bodroghy Sándor mindezt nem merte bevallani Mózer Vilmának. Mózer Vilmának csak azt szabad tudnia, hogy Bodroghy szereti őt. Szereti nagyon; úgy amint bevallotta neki egy év előtt, amikor egy juliusi zápor után villámlás és mennydörgés közt csattant el az első csók. Valahol künn a gödöllői erdőben, ahová lopva ment ki Bodroghy Sándor, mint egy tolvaj és ahonnan gazdagon jött haza, mint egy király.

- Már most haza kísér bennünket, ugy-e? kérdezte a leány.

Bodroghy nagyon udvarias volt, udvarias túl a szívbelhártyalob megengedett határain. A szívbelhártyalob ugyanis nagyon sok boldogságot nem enged meg a gyöngéledő halandónak. Bodroghy Sándor azonban sohasem törődött ezzel, ha Mózer Vilma mellett ült és érezte a leány csupasz karjának illatát, amelyet a halpikkelyéhez hasonlított Guy de Maupassant.

A lóvasuton is szorosan egymás mellett ültek.

- Hol jártál? - suttogta a leány, hogy az anyja meg ne hallja.

- Haragudtam rád, hazudta Bodroghy. Nem merte megvallani, hogy kezd már nagyon beteg lenni. Tudta, hogy a betegség a szerelem bontó eleme; vége lesz egyszerre minden gyönyörűségnek, ha Mózer Vilma megtudja, hogy neki sebes a szíve. Gyáva volt, önző volt, ember volt.

Otthon a mama leült a zongorához. Chopin-keringőket játszott, csodálatosan tiszta taktushor-dozással, úgy, hogy Vilmácska csupa pajkosságból megtánczoltatta Bodroghyt. Csak egyszer forogtak körül a szalonon, de ez elég volt Bodroghy Sándornak.

Egy pillanatra megállt a szívverése és a szegény fiú nagyot horkantott levegő után. Lopva tette, hogy észre ne vegyék a fuldoklását; de azért nagyon meg volt ijedve és titokban bevett egy jódkálium-port. Azután hazament.

Vilma kikisérte. A lépcsőházban még egy tiltott csókot váltottak; nem tudták, hogy az az utolsó volt annyi sok között.

*

Mert Bodroghy Sándor negyednapra már belékerült a kórházba. Egy tisztára surolt betegszobába, amelyet eddig csak a tárlatok telt levegőjü képeiből ismert a szegény.

Ugy esett a dolog, hogy Bodroghy Sándor egy hatalmas tizenhetedik-századbeli fasciculusban valamelyik Illésházy-leánynak szerelmes leveleit kereste. A levéltár hamuszínű boltívei alatt már senkise volt és a hosszú májusi estét csak ő használta fel egy történelmi tárcza megírására. Mikor aztán az Illésházy-leány szerelmes leveleivel visszaemelte az állványra az irat-csomót, megint csak elállt a lélegzete neki. Azután félig ájultan vágódott le a lajtorjáról.

Ott feküdt aztán a padló fakoczkáin egy darabig; várta nyugodtan, hogy mikor jön be a János. Megmozdulni nem is igen tudott, meg nem is igen mert. A János meg a portás emelték később a kocsiba, amely lépésben vitte haza a beteget.

Reggel, amikor fel akart kelni, azt érezte, hogy a lába fáj; és valóban meg is volt dagadva mindakét bokája.

- Ah, igen, megjött a hydrops; eredj a kórházba, jó Bodroghy Sándor, - gondolta magában.

És megint több hétre eltűnt Mózer Vilma elől Bodroghy Sándor.

A kórházban nagyszerű kopogtatást és hallgatózást rendezett a kecskeszakállu főorvos; egy halavány asszisztens és egy lusta kórodai gyakornok álltak mellette. Bodroghy Sándor szép higgadtan feküdt az ágyon.

- Mit gondol ön? - kérdezte a főorvos az asszistenstől, aki szintén szorgalmasan kopogtatott.

- A tünetek a balvisszeres szájadék szűkületére vallanak. Különösen az erős cianózis szól amellett, - válaszolta a szerény ifjú. A kezefeje, a szája széle egészen kék: szóval stenosis ostii venosi sinistri. Persze, valószínűleg billentyű-elégtelenséggel komplikálva.

- Nagyon szép, hogy asszisztens úr olyan pontosan belélát a betegbe; - szólt a pikáns primárius. És ön, kedves barátom? - fordult azután a gyakornokhoz.

A lusta gyakornok szintén nagyon komolyan vette a dolgot. Erőteljes kopogtatások után meg is nyilatkozott a derék ifjú:

- A tüneteket nem találom elég kifejezeteknek, - különösen a billentyűelégtelenséget nem merném megállapítani, mert hiányzik a pulmonális ékeltség. Azt hiszem, hogy a myocarditis-nek, a szívizomzat gyuladásának esete forog fenn.

A főorvos ismét pikáns volt:

- Tisztelt uraim, jegyezzék meg, hogy a szívbeteg mindenekelőtt ki kell kérdezni. Még pedig alaposan. - Azután a beteghez fordult:

- Voltak önnek nagy és állandó pszikikus izgalmai?

Bodroghy Sándor bólintott a fejével, de nem szólt semmit se. Mit is szóljon? Minek mondja el a doktornak, hogy ő hat esztendő óta bizony egy üldözött rablógyilkos kinszenvedéseit érezi. Hogy amióta másodéves bölcsész korában apja sikkasztott és a börtönben öngyilkos lett, hogy amióta elcsábította a nővérét egy haszontalan ember és amióta az édes anyját is megölte a bánat - hogy azóta mindez rettentően gyötörte az ő gyöngye szívét. Minek mondja el, - gondolta magában - hogy évek óta retteg, elsápad szégyenében és szívdobogást érez, ha a főváros utcáin szembe találkozik egy vidéki ismerőssel, aki tudja az ő szomorú történetét. Minek mondja el, hogy attól is fél, ha erős szívdobogás közt megy fel Mózerékhez, hogy az erkölcsös nyárspolgárok időközben megtudták az ő tragédiáját, és hogy neki aztán borzasztó lesz a sorsa. De mi lesz ez a borzasztó sors?

Az, hogy szégyelnie kell majd magát megint, mint ahogy évek óta sokszor szégyenkezik, ha régi ismerősök közé kerül...

Bodroghy Sándor mindezt nem mondta el az orvosnak; azt se mondta el, hogy a hosszú időn át egyre ismétlődő szívdobogás mindig gyöngébb és gyöngébb lett és az energikus szívmozgás végre csak fullasztó lüktetésekként mutatkozott. Bodroghy Sándor csak bólintott a fejével a főorvosnak:

- Igen, pszikikus okok voltak, nagyon voltak, sokat voltak.

- Alkoholista, morfinista, csúzos, köszvényes sohase volt?

- Nem, válaszolta a beteg.

- Ime tehát uraim, - szólt diadalmaskodva a főorvos, - a szívbelhártyalobrára rávallanak kétségkívül a vízkóros elváltozások, az általános visszeres pangás szintén. Azonban nekünk nem szabad ilyen szövődményeket alapbántalomnak tekintenünk. Pedig éppen az alapbántalom kiderítése a legfontosabb feladata a diagnosztikának. Én, uraim, itt az idiopathikus szívtagulást ismerem fel első kör-eknek; a beteg szíve határozottan az, amit a halhatatlan Stokes weakened heartnek, gyöngye szívnek nevez. Soror Leona - fordult azután az apáczához - csak nyugalom, magas fekvés és a jégkapszuláról se tessék megfeledkezni. A daganatok ápolásához ön ugyanis ért; majd meglátjuk, hogy mi lesz a dologból...

Bodroghy Sándor egyedül maradt az apáczával, egy halaványarcú, erős szemöldökű leánnyal, akinek okos fekete szemében még benn volt a harminczas évek fojtott lángolója. És

multak a napok és a szegény Bodroghy Sándornak egyre dagadt a lába; a szíve lüktetése meg legtöbbször átlátszott a takarón. Máskülönben nyugodtan érezte magát a négy fal közt, ahol senkivel se kellett találkoznia.

Alkonyatkor, amikor a vízkórosok gyöngye láza fogta el, soror Leona fehér fejkötője sokszor úgy tűnt fel neki, mintha valami jóságos nagy lipe mozogna a szoba homályos háttérében. A lipe azután meglebbent és hozta feléje a digitalis forrázatot; még a lábát is bekötözte neki, és beszélt hozzá kedves, mély althangon:

- Kérem, ha a dereka alá gyűri a párnát, akkor nem lehet elég magas a fekvése, és ne forduljon kifelé, mert akkor baloldalt kell dőlnie...

Délutánonkint az apáca előhozta rejtve tartott kedves könyveit és olvasott sokat Bodroghy Sándornak. Az újabb német poétákat olvasta, akik visszaidézték az irgalmas nővér emlékeztébe thüringiai hazájának fenyveseit. A beteg hallgatta csendesen a Hamelni Patkányfogót meg az ifjú Werthernek keserveit. Mikor meg Frau Holde fehérségéről szólt a jambus, Bodroghy Sándor előtt kibontakozott a függöny mögül a pogány istenasszony képe, amint hosszú fehér szárnyára hullik zajtalanul a fenyőtű; és Frau Holde szárnyából lassankint kétlevelű fejkötő lett, a mitológiai alak fényes köntöse meg felvette az irgalmas nénék ruhájának sötétkék színét. Frau Holde egyszerre csak beléolvadt soror Leona alakjába; az alak ott ült előtte, finom termetén egy urasszony pongyolájának tetszett a ruha...

- Ah, soror Leona, himbálódzik velem a szoba!

Az apáca gyorsan megdörgölte a beteg halántékát, a homlokára meg jeges ruhát tett, elriasztani a gonosz embolusokat, ezeket a parányi izomfoslányokat, a melyek leválnak a szívről és együtt keringenek a vérrel, hogy megrepeszszék az agyvelő finom edényeit.

...És Mózerék még mindig nem jöttek el. Multak a napok és elmúlt a negyedik hét is, amidőn végre elhatározta a családi tanács, hogy Bodroghy Sándor, tekintettel a vőlegénységhez közel állott baráti vonatkozásaira, meglátogatható a kórházban.

A nagy jelenet elől lebukott a nap is; a kórház ablakain sárga esti fény törött meg, amidőn Mózer Vilma és az édesanyja belépett a szobába. Bodroghy Sándor levéltári tiszt pedig szürkés-sárga volt már, mint a legrégebb levéltári pergamen, melyet valaha a kezében forgatott.

A látogatás nem is nagyon sokáig tartott. Mózer mama egészen közel ment az ágyhoz, a szerelmes Vilmácska egy féllépéssel hátra maradt; onnan szorította meg a beteg verejtékes kezét.

- Hát majd csak megsegíti a jó Isten! mondta Mózerné, és az ember szinte azt hitte volna, hogy ez a bátor nézet teljesen meg van indokolva.

Vilmácska nem szólt semmit se, csak a bal szemöldökét húzta le egy kissé, mint ahogy a fiatal lányok szoktak cselekedni, amidőn meg vannak rémülve.

- Hová rejtőzött a szerelem? kérdezte magától a vízkóros fő.

A szerelem pedig nem rejtőzött el, korántsem. Midőn vége volt az ötperces látogatásnak, a párnába temetett Bodroghy Sándor világosan látta, hogy a szerelem egy hirtelen párafelhő alakjában suhan ki a Mózer Vilma szívéből. Kisuhan, és körülcsókolja a szőke leány kicsiny fejét, azután meg szépen elsompolyog a szobából. Egyenesen a Mózerék sleppje mögött, ki a nagy szürkeségbe...

A kerek falı óra állhatatos ketyegéssel kísérte a szerelem hurczolkodását; odabenn nem maradt más, csak a jóság, az apácza fejkötőszárnyain lebegő. Az benmaradt, hogy elkísérje a szegény Bodroghy Sándort egész a sirig; Ámor Isten borzongva lemaradt az útról.

A halálos beteg megfogta az apácza kezét:

- Soror Leona, édes, csak téged szeretlek!...

Tilos a betegség.

A délelőtt nem volt világos, hanem fehér; hó szállott alá a ciprusokra. Azok mozdulatlanul túrték a nehéz gyapjút, csak a babérsorok csepegtek és ingadoztak. Panebianco háza, e szürke terméskövekből épült keskeny ház széles süvegével, mint egy kíváncsi szavojárd nézett ki az olajfák közül: - Mi történt az éjjel? Barna fatáblás ablakai előtt kétfelé hajoltak ekkor a fák roskadozó lombjai, az olajág sirt, suhogott és zokogva mutatta a vén kaszinónak, hogy mily fehér az egész völgy, le egész a tóig. Ott a kék hullám minden egyéb szint elnyel, a tó nem ismeri a telet. De a dolomit hegyoldalokon dagadni fognak a patakok és ime Tenno vára mögött is vastag torlaszba állt már a hó. Kétoldalt a vastaghéjú szőlő czölöpépületei, a barackfák, melyek itt takarítást sohse várnak, a gránátalmák és a citromfák fakulisszái, melyek az északi szél elé tolattak, mind-mind nézik, mily kaczer a december. Vastag, szürke felhőket hoz északról, hol az Alle Sarche kaput nyit neki és ezzel a sűrű, durva pokrócczal bevonja az eget, leszorítja a gőzt. És ekkor Garnano alatt, az új promenádon, melyet két sor alacsony mirtus bokor jelöl, mérgesen járnak a vendégek és aki kocsin tolatja magát, az ki se jön. Brunecke, az Olivo kövér szállodása, selyem-sapkával takarja be fejét és körülforgatja vastag nyakát a négy világtáj felé:

- Szirocco van - mondja - bár csak esnék már az eső!

És reggelre aztán valóban leesik a hó; az ég még szürke, de délfelé ismét kékre válik és a nagy völgyre megint mosolyog Gargnano. Platóján megint testszinű a sétaút, a nedvek felszívódnak és lefolynak susogva, mint megannyi ujszülött forrás. A szállodás leveszi fejéről a selyem-sipkát és az Olivo kapuján jönnek ki a vendégek és csak karon viszik már a takarót. Azután sétára indulnak. Jobbra egészen föl az olajerdőkbe, messze túl a Panebianco házán, az első vizesésig, a honnan tiszta napon lelátni a lombard síkokig is. Balra, a falun keresztül, egész a kis fensik sarkáig, a honnan egy mély sziklatengerre látni. Ott nincs babérfa, csak skorpió és ha onnan visszajön az ember, a falun keresztül még jobban kell sietni. Az utcák szűkek és a kétemeletes parasztházak földszintje csupa kamarája a szegénységnek; mert felül a fatáblák és a ketrecz-erkélyek frissen mosott, színes ruhával vannak ugyan teli aggatva, de alól az üvegezetlen ablakokból szárított bőrök, kukoriczaszárazak, rozsdás, törött száru kapák, vékony, szüretelő lajtorják néznek az útra. Fázik az idegen a faluban mindig és ha kiéhezett, apró embereit nézi, nem tudja megérteni doktor Caponeronak, az új klimatikus gyógyhely első ismertetőjének könyvecskéjét:

- Népünk magas kort ér el és nem ismeri a tüdővéaszt, ellenben a gyuladósos bajoknak kedvez a klíma...

Doktor Caponero bebizonyította, hogy Gargnanóban három fokkal magasabb a köztemperatura, mint odaát Arcoban; kimutatta, hogy köd is negyven százalékkal kevesebb, mint odaát. Csak ezzel a bolond csapadékkal nem tudja az ember, mit bizonyítson? Az mindig rendetlenül jön és hó lesz belőle, amikor nem is várják... Doktor Caponero, hegyes, szürke szakállát simogatva, barna felöltőjében, amely látta volt még a vörösingeseket is aláereszkedni a hegyekről, doktor Caponero ebben a vén felöltőben megállt a templom előtt. Don Marco, a pap, háromszögletű birétumában ugyancsak ott állott és leseperte a havat, amely egyetlen kaméliabokrára, a szegény adminisztrátornak a legfényesebb, kövér zöldlevelű beneficiumára esett. A doktor megállt a pap előtt és ekkor megcsendült a déli harangszó; sima, csengő, behizelgő, vékony harmónia indult a levegőbe...

- Ah, don Marco, nézd, a te harangozód mily pompásan exorcisál!... - mondá a doktor.

A pap visszafordult és ime a harangszó csakugyan ördögöt űzött; a nap delelőn állt és látható gyorsasággal olvadtak a nagy fehér foltok, amelyek háztetőkre, kerti lejtőkre és bokrokra valának tapadva. A hó futott a harangozó elől, az örök tavasz elől és Panebianco háza előtt is összehajolni kezdenek a hótól púposra nyomott olajfák; halaványzöld levelük a füzekéhez hasonló illatot terjesztett és vigan integetett a friss levegőnek. Az friss volt valóban, lágy és csalogató. A keskeny háznak fel is pattant még egyetlen zárt ablaka és a rótbarna fatábla mögül egy fehér leányarc nézett ki a kertbe. Nem hajlott ki egészen, szinte csak úgy gondolta az ember, hogy hamvasszőke fürtök hullanak a keskeny, tiszta homlokra, a sűrű, világos szemöldökre; a nyak, az vakítóan fehér vala. Arról már világosan lehetett látni, hogy elsoványodott és kétszerte vékonyabb, mivel rózsaszínű kendővel van bekötve.

- Giannina, nem fogsz köhögni?...

A lány összerezsent és előbb kereste a szemével, hogy merről beszél az apja. Azután megpillantotta Panebianconak zömök, nehézkes alakját balról az ablak alatt. Akkor szeliden megrázta a fejét és hátrább vonult egy kissé; Panebianco pipált és tömött, barna szakállát tele fújta füsttel. Miután ígéretet kapott, hogy Giannina nem fog köhögni, tovább nem beszélt a leányával. Odatámaszkodott a terméskövekhez és le, a sétatér felé küldte számító, sovár pillantását. Egészen magányosan érezte magát ebben a bájos déli órában; a felesége még nem jött vissza a tópartról, nyilván sokáig alkuszik a karácsonyi pisztrángra; az öregek, az apja, meg az anyja, késő délutánig a selyemgyárban vannak, mert illik dolgozni, ha már meg is öregedtünk. Tonio, a legényfiú, katona és haza se jöhet az ünnepekre; Giannina, az meg nem számít. Az köhög tavasz óta és ebből baj lehet. Az első emeleten egy porosz család lakik, azzal a vértelen két gyerekkel, a kit úgy féltenek gazdag szüleik minden kis szélről; a második emeleten meg két bécsi úr lakik, mert Gargnanoban a napsugár elűzi a tüdőbajt. Mindezek már kiszorultak a szállóból és Panebianconak száznyolcvan forintot fizetnek havonta. Szép pénz, de Giannina köhög tavasz óta és ebből baj lehet. Ha egy nehéz köhögési rohamát meghallják, lehet, hogy ezek az ijedős lakók, a kik a betegségnek még a nevétől is rettegnek, rögtön elhagyják a Panebianco házát. És akkor oda a szép pénz és azért is Gargnanoban csak az idegennek szabad köhögni. Az idegenek már jöttek is a második reggeli után haza, a vértelen porosz gyerekek horgolt vörös sipkája előttünt az olajlombok, kacskaringós fatörzsek között.

- Giannina, nem fogsz köhögni? - kérdezte Panebianco aggódva.

A lány kedvetlenül ingatta a fejét, azután betette az ablakot és fáradt, lázas testét odahúzta az ágyra, mely mindig gyűrött volt és vetett. Itt lakott, ebben a kemény ágyban már október óta, mert a hogy elmúlt a nyár és megjött az első idegen, ki még látta érni a szőlőt és a gránátalmát, a hogy Gargnano télire fizető uraké lett, Gianninának többé nem volt szabad mutatni magát. A lány maga se akart a szülein rontani és zúgolódás nélkül maradt kicsiny kamrájában, melyet csak a nyitott tüzhely világított meg este. Azon főzték a tésztát és vacsora után arra ült föl nagyanyja, hogy gémberegett testét melegítse. A lázas fejű lány ekkor azt álmodta, hogy a padkán guggol egy vén boszorkány és nem ereszi őt a szabadba, mert ő fiatal és tűzesszemű és ha kilép az ajtón, nyomban elolvadnak a Panebianco aranyai... és ha mer még tovább is járni és lesuhan a sétatérre is, ott meg a mirtusbokrok közt kísértő fehér szellemmé válik és fut tőle messze földre mindenki, ki köhögve jött Gargnanoba, bizni a levegőben és fizetni érte... Doktor Caponero néha eljött hozzá és kis skatulyákat hozott a zsebében. A doktor most is a keskeny ház felé tartott, elvált don Marcotól és Panebiancohoz jött. Az ember bólintott a fejével neki.

- Panebianco - szólt a doktor - mégis igazuk van, ha irigyelnek a többiek. A te házad jó déli fekvésű, pénzelsz is hát belőle. Egyébbel úgy se lehet itt keresni valamit. A szállodás még a

kecskehúst is Bécsből hozatja és az idegenek a mi termésünkből semmit se fogyasztanak. A szőlő vastag héjú nekik, az őszi barack fanyar; a gránátalma ezer piros magvát kinevetik és borunkat lenézik. Csak a levegőt veszik tőlünk és azért is Bruneckernek fizetnek, nem nekünk. Fortiné, a szegény özvegyasszony is most sirt nekem, hogy a sétatérre még a tehenét is hiába hajtja. Senkinek sem kell a frissen fejt tej, pedig én mindenkinek rekkommendálom. Zamboni a szabó, új szöveteket hozatott Trientből; hiába, itt nem csináltat az idegen ruhát és don Marco azt kérdezte tőlem, hogy a betegek miért nem imádkoznak? Ő meg szép új perselyt hozatott Trientből, de az is hiába függ a Szent Jakab képe előtt; nincs idegen, aki valamit belé dobjon. Panebianco, igazuk van nekik, csak a te perselyed telik.

Panebianco mosolygott és biccentett a fejével.

- A tied is, doktor, - mondta bizalmasan. Ezelőtt harmincz krajczárt kaptál, ha éjjel mentél egy gutaütöthöz, ma meg tizszer annyit kapsz, ha nappal még egy idegenhez... Caponero - suttogta aztán - mi lesz a telekkel?!

A telek alacsony kőkerítéssel volt bekerítve és a gargnanói parasztnak közös földje volt, amelyből Panebianco négy nemzetségrészt vett és örökölt. Valaha régen kapta húsz család ezt a feudális jutalmat, mely most békén növesztette a kukoriczát és az eperfát. Arra volt legjobb a földje. De fekvése (az Olivo mögött ugrott be egy lapos, lombos szögletbe) a kis plató legkedvesebb tájkává tette. Tudta is mindenki, hogy délután fél négyig süt reá a nap és ha Gargnanóban több szálló meg villa épül, akkor a telek lesz a legdrágább talaj. Akkor kivágják az eperfákat, kikapálják a tengerit és jön talán egy főherczeg is kastélyt építeni. Szellős teraszszal, a honnan naplementekor gyönyörűség lesz nézni a Monte Pregasinét. Akkor lesz pénz, ha az idegenek nem is akarják inni a fekete bort, és gazdag lesz húsz parasztház, köztük a Panebiancoé a leggazdagabb...

- Mi van a telekkel? - kérdezte Panebianco.

A doktor hunyorított egyet:

- Most van itt egy gazdag német építész és itt van a Gandolf főherczeg titkára is. Minden este együtt vagyunk, Panebianco, és ők kezdenek hinni Gargnanóban. Járnak-kelnek egész nap és csupa egészséges parasztnak látnak - és mily gyorsan elolvadt ma ez a hó! Gargnanóé a jövő, Panebianco... - Panebianconak ragyogott a szeme.

A lány ismét kinyitotta ablakát. Hallotta, hogy az orvos jár feléjük.

- Giannina, nem fogsz köhögni? - kérdezte az apja, kinek hirtelen megzökkent az öröme.

- Nem - suttogta a leány és bólintott az orvosnak.

- Giannina, neked jobb az egyenletes levegő odabenn - mondta az orvos. - Idekünn éles neked minden szellő, mert még nagyon gyöngy vagy. Várj májusig, gyermekem!

A lány visszahúzódott.

- Ugyis most keveset köhög - mondta az apja.

Az orvos szomorúan csóválta a fejét, Panebianco fujta a füstöt. Tudta, hogy vége van Gianninának, és a fiára gondolt, akinek most már az egész szaporítani való pénzhez lesz jussa. Az embernek pedig, ha fiatal korában hálókötő legény volt és ha később látni kell neki, hogy mennyi pénzt költenek az idegen gazdagok, kedve kerekedik összeszedni ezt a pénzt. Gianninának titokban kell betegnek lenni és mintha bűn volna ez a titkolózás... De mégse az, mert ugyis mindegy.

- Vége van, ugy-e doktor? sóhajtotta Panebianco.

- Az. Mondta Caponero. Menthetetlen a szegény. - Azután arra gondolt, hogy Giannina után nem lesz tüdőbajos a gargnanoiak közt egy se. Előre persze nem lehet tudni; megbetegedhetik más valaki, mert végre is nedvesek a házak és csak kukoriczalisztet és olajat esznek az emberek, - de egyelőre igaz lesz ismét az ő könyve és az ő statisztikája. A doktor ezt nem mondta hangosan és Panebianco nem erre gondolt. Most szeretett volna bemenni, megsimogatni a lányát. Elbúcsúzott a dokortól és felment a lépcsőkön és az jutott az eszébe, hogy csak éjszaka lehet majd elhozni meg kivinni a koporsót, mert az emeletről meglátnák az idegenek. És az építész és a titkár is megtudhatnák, hogy Gargnanoban nagyon köhögött egy leány.

Az pedig nem köhögött többet, mert nem volt mit. Csak nyögött és a következő negyedórán a párnákat kezdte harapdálni. Vége volt. Egy kis párna a foga között maradt, sovány fejét azzal együtt lógatta le, az ágy szélén és az édesanyja még mindig oda járt, vásárolni a karácsonyi halat. Csak az öregszülék jöttek meg a selyemgyárból. Nagyapó aztán kiment megint Panebiancoval, csak az öreg asszony guggolt benn a tűzhelyen, mert még fázott a nagy gyalogúttól. Néha leszállt, és megigazította a haldoklót, gyertyát gyújtott neki és barkát égetett. Panebianco kívülről látta a gyertyafényt és betette gyorsan a fatáblákat. Azután visszanézett a folyosóra, hogy be van-e téve mind a két szobaajtó is. A levegőn, mikor nem látta a haldoklót, megint az üzletre gondolt. Az ajtók be voltak téve, az üzlet rendben volt. Ott járkáltak aztán a ház előtt mind a ketten.

Még verőfényes volt a délután és a gargnanoi fensík előtt kényelmesen terpeszkedtek a makadámutak fehér szalagjai; a januárius életet lehelt. Friss, langyos levegőt, amely bolondítja a beteget és nem javít a durva szíven se. A hegyi falvak keleten, száz meg száz csillogó ablaküveggel búcsúztak a naptól és vasuti fütty, kürtszó vagy kőbányák zaja nem háborgatta a széles, tarka völgynek csöndjét. Délről a tó valami óriási kék szem gyanánt bámulta a főséges órát és fák és kövek nem tudtak róla, hogy Giannina haldoklik.

A cseléd elment az orvost keresni és az öreg odakünn így szólt Panebiancohoz:

- Mind a hat kanonokot elhívod a temetésre, csak ötven soldo jár egynek-egynek. Teheted, fiam.

Az apa azt mondta, jól van, és látta, hogy holnap vagy holnapután violaszínű gallérok közt állni fog egy kék koporsó. Odakünn a Campo Santon, a hová titkon kerül a gargnanói halott. A hol egy vékony czipruságot szurnak a földbe és néz Gianninára a feszület írása: „Élőknek reménysége, holtaknak dicsősége”... Panebianco könnyezett és összeszorította a fogát. Azután le a sétatérre pillantott; ott a „telek” körül, hol napfényt vert vissza a fikuszlevél, sötét és világos alakok, fúrge hölgyek, plaides urak és kiöltöztetett gyermekek jártak-keltek. Egy-egy tolókoszi körül egész tarka, napernyős társaság haladt és mindezek nem tudták, hogy a fejük felett összeszorított ököllel szidkozik egy ember:

- Bolondok, rabszolgatartók, azt hiszitek, a ti pénzetekért örökké fogunk élni!...

Most a házból öreg anyónak jajgatása hallatszott ki, azt már nem rejtették el a falak. Panebianco állt mozdulatlanul és meredt pillantása az országútra szegeződött. Azon már ünnepi ruhában, durva barna posztóban haladt négy-öt gargnanói paraszt, a „telkesek” közül. Mind zsebre dugott kézzel, előrehajolva jártak. Nyakukon azzal a görnyesztő, nehéz parancscsal, hogy itt tilos a betegség.

A gyámok.

I.

Pünkösdre kimeszelték a templomot, Méhes tisztelendő úr gyönyörűséggel nézte a bádog-fedelű istenházát. A nagyajtó előtt gömbölyűre vágott akáczfák bólongattak a reggeli nap-sugárnak, a plébános úr letette a padra Kempis Tamás könyvét. A fejét odatámasztotta a parókia zöld zsalujához, kopottas reverendájához hozzádörgölődött a vizslája, Hektor. Az ezüsthaju lelkipásztor balkezelével a kedves házi állatját simogatta, közben nagyokat fűjt a pipája füstjéből. Nyári reggeleken, mise után, mindig egészen fiatalnak érezte magát, pedig már közel járt az ötvenhez és rég elmúlt az idő, amidőn Méhes Pál harmadéves teologust a viczerekter elé idézték, ahol is a következő zord intelemenben részesült:

- Tisztelendő úr, a szeminárium portásának leányával fölösleges oly gyakran beszélnie. Fölösleges az is, hogy szorgalmi időben az udvari muzeum ablakából folyton a kapus szobájába nézegessen. Önt ezért át is helyezem az utczai muzeumba és figyelmeztetem, hogy az árva hűgára való tekintettel, igyekezzék méltó maradni jövődjéhez és az érseki egyházmegyéhez, amely abban a kellemes helyzetben van, hogy számos kisebb parókiái közül már egészen fiatal papoknak is osztogathat javadalmakat, ha családi körülményeik és lelkipásztori erényeik ezt úgy hozzák magukkal. Különben béke velünk, tisztelendő úr.

*

Az omladozó udvarház előtt Lodomér kapitány üldögélt, az invalidus katona. Családi czimere, a busongó griff, már lábatörött volt; nem akadt falusi kőfaragó, aki a homlokzat faragványait rendbe hozta volna. Az invalidus csukaszinű zubbonyára néha lehullott egy-egy kis törmelék, Lodomér kapitány csendesén szívta a virsziniáját. A svájci tehénkéje lassan kibotorkált a galambduczos kapun, a kapitány belenézett a reggeli porfelhőbe. Őszülő, vastag szemöldökét nem ránczolta össze, a pillantása megnyerően kedves volt ilyenkor. Nyári reggeleken egészen fiatalnak érezte magát és sokszor úgy rémlett neki, mintha kardot kellene kötnie, és amott a ház sarka mögül nem János, a béres, hozná az ujságot, hanem az inspekziós őrmester hozná a rukkolási parancsot. Ilyenkor gyakran eszébe jutott az utolsó velencei rapport is, amidőn egy világos májusi éjjel után, az ezredes így szólt hozzá:

- Hadnagy úr, Lodomér, ön át van helyezve Innsbruckba, a tiroli vadászezredhez. A legfelsőbb szolgálatnak korántsem áll érdekében az, hogy a lombard-velencei királyság területén, politikai megfigyelés alatt álló családokkal, legyenek bár azok a legelőkelőbb és legszebb leányok családjai is, a véderő tagjai közelebbi összeköttetésbe lépjenek. Haladékot nem adhatok és jól esik nekem, hogy a szülei akaratával is találkozik ez a felsőbb rendelkezés. Lesz szíves még ma este útra kelni.

*

Lodomér kapitány felállt és átballagott a kereszt-utczába. A községháza előtt hanyagul szalutált a jegyző udvarias köszöntésére és sipkája ellenzője alul félig fürkésző pillantást vetett a fekete hirdetőtábla alatt összegyűlt urakra. Gerjenire, az elhízott adóvégrehajtóra, aki méltósága külső jeléül állandóan vörös nyakravalót hordott; Májerre, a közgyámra, aki üres óráiban, midőn a közt nem kellett gyámolítania, keleti fűszereket árusított, hallatlanul olcsó áron; Pajor Istvánra, a kékdolmányos törvénybíróra és más egyéb dignitásokra. A kereszt-utca sarkán már megpillantotta Méhes tisztelendő urat, az ő kedves pajtását. A plébános úr ebben a perc-

ben nem pipált, hanem élénk figyelemmel hallgatta Czabafi Ádámnénak, a helység egyetlen szürszabója feleségének élénk és helyenkint szinte markáns előadását. Czabafiné egy három-négy esztendő kis leányt fogott kezén és erőteljes bass-soprán hangon szónokolt:

- Ehun ni, tisztelendő úr, kezit csókolom, ez a kis féreg maradt a nyakamon. Mán csak mosdatom, füsülöm, agygyig, amegygyig, de mán csak aszongya a gazda, hogy ki füzet meg érte. Tudhassa lelkem, tisztelendő uram, egymásután holtak meg mindaketten. Fulér is, az asztalos, meg még a felesége is. De mán - aszondta a gazda - mikor bégyüttek a tanyánkba zselléreködni, ezen prangratérozott tislér nem sokáig huzza, mert hogy igen nagyon hókkadt az ábrázatja. Ugy is lett. Oszt' alig hogy kiterítették az embert, mán meg az asszony is utána halálozott. A magam tulajdon ködmönyivel takargattam be, mikor a hideg rázta; tudhassa tisztelendő uram, nem volt aki a búcsuztatóért megfizetett volna. Mán még a jegyző urnál jártam, hogy aszongya, csak tartsam a gyereket még egy pár hétig, későbbben majd árvaházba teszi a vármegye. De mán csak nehéz vóna más cselédjét megápolni...

A sovány Czabafínétől elszakadt a kis Fulér Bözsike; parányi kezével végigsimogatta a tisztelendő úr fényes reverendáját és bátran föltekintett Méhes Pál szelid kék szemébe. Azután összefogta feketepöttyös kis vörös szoknyáját, úgy mosolygott a jó plébánosra. A tisztelendő úr nem állhatta meg, hogy ne csókolja meg a fényes, szőke gyermekfőt. Ladamér kapitány akkor ért a plébánia elé. Épen csak hogy kezét fogott a plébános barátjával, már ő is megsimogatta a gyönyörű kis lányt:

- A néni nem akar kalárist venni - panaszkodott Bözsike. - Kék kalárist a nyakamba...

- Veszek neked én kalárist, kis lányom - mondta a kapitány; - gyere ide hozzám...

A kis leány nem ment a kapitányhoz. Karolin kisasszony, a tisztelendő úr huga jött ki a plébánia ajtaján, Bözsike az ő ölébe futott. A gyémántszívű öreg lány, aki soha egy percig se volt boldog, csak akkor tudott örülni, ha kis gyereket ölelhetett. Nem is eresztette el Bözsikét, ahogy megkaphatta.

...Gyerünk már, Bözsike, gyerünk, majd haragszik a bácsi, ha soká oda leszünk. Oszt' baj lesz, ha megharagszik...

A kis lány bizony nem akart menni. Karolin kisasszonynak is elcsicseregte a kalárisügyet. A száját összecsucsorította, a szemét összehunyorította, azután meg odasimult az öreg kisasszony mosolygó, fehér arcához.

...Itt maradok, néni, - pötyögte a szürszabónénak.

- Bizony, már itt is hagyhatná addig, ameddig árvaházba nem viszik, - mondta Karolin kisasszony.

- Ugyan, hová gondolsz? vetette közbe a tisztelendő úr, de azért ő is mosolygott, hol a hugára, hol a gyerekre. Ladamér kapitány, a lovagias férfiú, természetesen a kisasszony pártjára állott.

- Igen, igaza van, kisasszony. Ha Suta Tót Jánosné, a mindenesem felesége, nem volna olyan buta teremtés, szívesen elvállalnám én is a szegény kis árvát. De ő nem ért a kisdedek ápolásához; ő csak tyúkokat tud nevelni... Bocsánat, ha goromba voltam.

Ladamér kapitány márczius előtti udvariassággal hajlott meg a kisasszony előtt.

- Jól van hát, ha Czabafiné ideadja, csak sivalkodjék minálunk a gyerek, én nem bánom, Karolin, ha neked úgy tetszik. Ladamér, te meg a gyámtársam léssz. Gyámtársam, érted?...

Ladamér kapitány szerfölött kitüntetettnek érezte magát. Ő gyámtárs lesz... Az invalidus büszkén mosolygott és bőkezű nyilatkozatokat tett.

- Ti fogjátok táplálni, én fogom ruházni. Helyes, Czabafiné asszonyság? Hiszen úgy se tart sokáig az egész.

- Hiszen úgy se tart sokáig az egész, ismételték a papék. Czabafiné csak huzogatta a vállát; ő tulajdonképpen örült annak, hogy az urak olyan bolondok. Karolin kisasszony megölelte a bátyját és vitte be a kis lányt az udvarra. Rögtön bemutatta neki sötétzöld levelű gránátfáit, a falusi plébániák e komoly őrállóit; a sárgásbarna kis kacsákat, a folyondáros verandát, a csukott levelű estikéket. Benn a maga szobájában még a harmoniumot is megszólaltatta. A kis Bözsike tágra nyitott szemekkel figyelt a fehérarczu nénike játékára, azután úgy elaludt a bőrdívánon, mintha egész életében csak bőrdívánon aludt volna.

II.

Igy került a kis Fulér Bözsike Méhes tisztelendő urékhoz és játszott a virágos kert fakerítése mellett addig, amíg csak fel nem nőtt; árvaházba dehogy adták volna már azután, hogy ott volt a plébánián. Esténként, amikor az Ave Máriára a tisztelendő úr elimádkozta az Üdvözlégyet, Ladomér kapitány meg a torkát köszörülve nézett ki a verandáról: a kis leány odakúszott közbük és befogta a szemét valamelyiküknek.

- Már megint kirojtosodott a kötényed, csunya kadétja - mondta a kapitány ilyenkor és Bözsike másnap művészi himzésű köténybe szedte a homokot.

- Ugyan ne kényeztessék már - mondta sokszor Karolin kisasszony.

- Csak neveljük, kedves nagysád, csak neveljük, válaszolta a kapitány. A plébános úr bólintott a fejével és mindaketten igen boldogok voltak, hogy ők nevelhettek valakit.

Mikor tizenegy esztendő lett Bözsike és nagy gyakorlottságra tett szert mindazon komoly tudományokban, amelyeket Szilva Mihály, a nagytudományu kántortanító terjesztett a magyar Alföldnek ezen a tájékán, Méhes tisztelendő úr egy szeptemberi napon bekocsizott az érseki rezidenciába és a Miasszonyunkról nevezett iskolánénak fejedelemasszonyánál több kano-noktól nyert protekció alapján kieszközölte, hogy Fulér Erzsébetet félfizetési alapítványi helyre felvegyék; előbb a polgári iskolába, azután meg a tanítóképzőbe.

- Tizenöt forintot teszünk félre minden hónapban a hozományára; még tizenöt forintot fizessünk érte havonként? - töprenkedett a plébános.

- Mit sokallod, ha én nem sokallom, páter? Feleztünk eddig tizenötöt, felezünk ezután harminczat. Punktum, - mondom, mint ahogy az a számár körjegyző szokta mondani, aki csak ezt az egy szót tudja latinul.

Ez volt a kapitány úr véleménye a dologról.

Az azután szomorú egy nap volt, mikor Méhes Pál, Fulér Bözsikével felült a stájerkocsira, hogy a kis lányt bevigye az érseki városba. Karolin kisasszony még az ablakból is utána nézett a porfelhőnek, majd meg sirva borult a hortenziáira. Ladomér kapitány szemébe húzta a sipkáját és elgondolkozva ment hazafelé. Az nap este a kapitány házanépe súlyos káromkodásokat jegyzett fel a krónikába.

Az azután ragyogó egy nap volt, mikor hat esztendő múlva hazakerült Fulér Erzsébet okleveles néptanítónő. A stájerkocsi zörgése ekkor mintha csak muzsika lett volna és a plébánia verandáján már ősz fejjel vártak reá mindahárman.

- Megjött a fiatal kisasszony! mondogatták a parókia cselédjei.

A kocsiról egy fejlett alakú, édes, szőke hajadon szállt le és a folyosó komor bolthajtásai egyszerre megvilágosodtak, mikor Fulér Erzsébet rózsaszínű ruhája suhogott végig a köveken. Karolin kisasszony megint csak sirt és a szép lány úgy érezte, mintha nemcsak a jó nénikéjét kellene összecsókolnia, hanem azt a két ősz férfit is, akik csillogó szemekkel álltak az öreg kisasszony jobbán-balján. Mégis csak kezet csókolt az öregeknek, bár Lodomér kapitány ez alkalommal oly hevesen kapta el a jobbját, mintha véletlenül darázfészekbe nyult volna.

- Majd csak eljársz, Erzsike, a lányokat tanítani, addig, amíg meg nem választanak valahová, mondta Méhes tisztelendő úr.

- Igen, édes bácsikám! felelte Erzsébet és a hangja olyan volt, mintha csak az emberi szót is meg lehetne ezüstözni.

III.

Az evangéliumi mellékoltáron volt egy régi, sötét kép; a földesúr, a nagy műbarát, felismerte benne az ifjabbik Palma Purgatóriumát, csak nem tetszett neki, hogy a művészi másolat alsó balsarkán a szép asszony sárgásfehér válla és karja egészen megfeketedett; lehozatott hát Münchenből egy nagyszemű olasz piktor, egy huszonöt éves legényt, akivel utazásközben ismerkedett meg. Cesare Mantovani napközben restaurálta az ifjabbik Palma képét, este pedig kiült a tanítóék kertjébe. Ott lakott a plébánia tőszomszédságában és ha félrehajtotta a jázminbokrot, a kerítésen át Fulér Erzsébetet is megláthatta, amint áttetsző, fehér fejkendője kivillant az orgonalevelek közül. A kert már javában virágzott, körtefák apró levele hullott a gyalogösvényre és ha végiglebegett a szellő a virágos galyakon, szinte havazott a május. Cesare Mantovani vacsora után rozzant gitárja kíséretében énekelte a sorrentói dalokat.

Ugy ismerkedtek meg, úgy beszéltek egymással törött német nyelven, mikor a plébánia öregei künn voltak az utcái padon és fogadták alázatos köszöntését a járó-kelő parasztoknak. Mikor a purgatórium helyre volt állítva, az olasz becsomagolta a tizenhét ecsetjét és ment vissza Münchenbe; Erzsébet meg egyszer ősszel sírva vallott be valamit Karolin néninek, azután nem is jött ki többé az udvari szobából. A plébános úr és Lodomér kapitány igen rossz kedvűek voltak ekkor.

- Elvérézt! - mondta egy hideg februáriusi napon Fuchs doktor, a községi orvos és vékony szája remegett az izgalomtól. Méhes tisztelendő úr megragadta a zsidó orvos karját és szólani akart valamit, de nem tudott. A parókia folyosóján jeges borogatáshoz való sajtárokat hordtak a cselédek, Molnárné, a bölcs asszony, hol az öreg kisasszonynak dörgölte fejét spiritusszal, hol az ujszülöttet ápolgatta. Fulér Erzsébet lassan kihült az ágyon.

- Este átjött Lodomér kapitány a plébániára. Együtt voltak Méhes Pállal a dolgozó-szobában, a könyves polczok alatt. Karolin kisasszony is bejött a férfiakhöz; nagyon meg volt törve, a homloka teli daczczal, a haja fésületlen.

- Mi lesz a kis fiúval? - mondta végre siránkozó hangon.

- Mi lesz vele? Lelenczházba adjuk a porontyot; mi lenne vele? - szólt a kapitány és felkelt a helyéről, úgy járt fel-alá a szobában.

- Elég volt már nekünk a nevelésből, próbálja meg más is. Lelenczházba küldjük, igenis, mi közünk hozzá? mondta a tisztelendő úr keserűen.

- Persze, hogy mi közünk hozzá! - tódította Lodomér.

- Lelenczházba akarjátok küldeni az édes kis Bözsike fiát? Mi közötök hozzá, a kis Bözsike fiához? zokogta az öreg kisasszony. Derék emberek vagytok... Szegény kis Bözsikém...

A derék emberek összenéztek és csakugyan eszükbe jutott nekik a szegény kis Bözsike, aki tiz év előtt egyikük térdéről vándorolt a másikéra, és nagyokat kaczagott, mikor a kapitány bácsi karikafüstöt fújt a szivarjából. A két öreg ember egyszerre csak arra gondolt, hogy ennek az örömnél még folytatása is lehet. A pap odaszólt a hugának:

- No ne sirj, Karolin, itt tartjuk hát a gyereket minálunk.

Ladomér kapitány erre csak némán bólintott a fejével és kissé szégyelte magát a következetlenségeért.

Odaát a halottas szobában szomorúan lobogtak a viaszgyertyák. A szegény Fulér Erzsébet selyemszemfödele nem volt fehérebb, mint keresztbe tett sovány keze. Molnárné éppen egy teli rózsát tűzött a hajába és odaszólt a virrasztó asszonynak:

- Mintha csak mosolyogna szegényke!

A nagy Jakob.

Udvarunkban, lombos, árnyas udvarunkban, mindig jól megvoltak a rabok. A mi lombos, árnyas udvarunkban mindig fát vágtak és fűrészelték a rabok és én most emlékezetből igen jól le tudnám írni, hogy a mi udvarunkban merre görbültek a vénebb fák, hogy ugyanott merre nyíltak május elején az orgonalombok, hogy továbbá melyik sarokban csipett meg egyszer egy élemedett darázs; - mindezt most emlékezetből igen jól le tudnám írni. Ha végül megerőltetném a memóriámat, talán még annak is el tudnám mondani az okát, hogy miért írok én most fákról és miért nem ültetem őket inkább; ezt is el tudnám mondni. De hiába nézek vissza a multba, hiába szólítom játszani memóriámat, arra az egyre csak nem tudok visszaemlékezni, hogy miért vágtak folytonosan fát minálunk a rabok. E szürke emberek, halovány, ólmos arcukkal, halovány, ólmos kezükkel folyvást, télen-nyáron ott mozogtak az udvarunkon. Mire való volt a töméntelen ölfa és mire való az ő felaprózása? Miért suhogott folyvást a fűrész és miért koppant nagyokat a fejsze? Miért nyáron is, a mikor lassankint tavaszi illatukat vesztették az én kedves orgonafáim és miért télen is, mikor az akácokat megcukrozta a dér és elpusztult az én egyetlen lovacska, a gümőkóros Hanzi? Nem tudom, nem tudom, s fejemet hiába hajtom le, okra nem akadok azért; látom csak csukott szemmel a lombos, nagy udvart, a hová immár sohase kerülök vissza, - hallom a fűrész suhogását, a fejsze koppanását és nézem a mint apró tornyos halmokba rakodik az apróra szakgatott ölfa. Az udvar közepét előnti a fűrészpor, nincs már fölaprítani való; ólmos fejüket összehajtják a mi napos rabjaink és munka után szívják a szabadság levegőjét. Ott vannak mindannyian a szürkületben; Szemes Miska úr, a kúttisztító, most lopásért van vizsgálati fogságban és beszéli társainak, hogy csak egy tömlőc van a világon: a kufsteini. Mellette pompás keveredésben hevernek Csokán, a bántási bolgár, a ki átjött a Tiszán részesnek és mindjárt belelökte a feleségét a Tiszába, hogy idegen földön szabad legyen, mint a madár. Mellette egy borjúszerű ing terpeszkedik a földön; Pöczöm István karja nyúlik ki belőle. Napbarnított, erős kar; széttépi a legelésző állatok békóját és huzza maga után a legelésző állatot, mint a Herkulesé. Mausz, Haasz és Krebsz svábok a római sánczok mentéről; nem csináltak egyebet, csak megunták a falu jegyzőjét és éjnek éjszakáján kihányták a faluházából. Azután a saroglyához kötötték a község legintelligensebb elemét és mint az híres lótényésztökhöz illik, galoppban futottak vele a határköig. Ott veszett a jegyző, de mentve van az autonómia és a Mausz, a Haasz meg a Krebsz most az állam nyelvét tanulják Szemes Miskától és Pöczöm Istvántól.

Emlékszem, hogy favágás után pipált az egész bezárt értelmiség. Egyszerre csak megkondult az esti harangszó és végig rezgett a délvidék nedves levegőjében. A rabok elhallgattak, a Mausz, a Haasz, a Krebsz még keresztet is vetettek, pedig jobb lett volna a jegyzőt meg nem fullasztani. Pöczöm az ingújjába énekelte kedves, alkalmi dalát:

Látom, jaz törvényben huszonnégyen vannak,
Mind a huszonnégyen rúlam tanácskoznak...

és egy elszabadult pehely leszállt a rabok fölé. Az udvaros jött kosarakkal és kérte a rabokat, hogy segítsen neki valaki. Szemes Miska, a doyen, tagadólag rázta fejét:

- Az nem fejszemunka, az nem a mi kezünkhöz való.

Pöczöm István lustán szólt ki az ingujjából:

- Hét vas napszámért tán még a bogár is megcsípjen?

Csokán, a bolgár, ingadozott:

- Egy pár vöröshagymáért megpróbálnám...

Az udvaros lehurrogta:

- Nem kellesz, bolgár, elijednek a nagy kalapodtól, de az öreg bácsinak adnék egy pipa dohányt.

Szemes Miska, a veterán gonosztévő, föl is kelt és tartott valami kosarat az udvarosnak a dohányért. Azután hozott a társának is egy kis zacskóra valót; szép sötétbarna dohányból, a mely nedves volt és rengeteg búzzal égett. A rabok az estében csendes kaszinót alakítottak aztán; sűrűen hullott rájuk az akácznak tavasztól nyárig egyre hulladozó levele és baj nem volt egész addig, míg csak a kiskapu föl nem nyílt. Az pedig egyszer mégis fölnyílt és bejött rajta a nagy Jakob; először is a piros sapkája volt látható, azután rövidre nyírott szürke feje, azután az egész nagy Jakob.

A nagy Jakob! Ő, - börtönőr volt, a ki jött a rabjait hazakísérni. És nem tudom, szemfényvesztést is tanítanak-e a fogházi ipar tudományai között, de a nagy Jakob láttára füst is meg pipa is úgy eltűnt a rabok kaszinójából, mintha az emberek és a rabok sohasem is dohányoznának. A nagy Jakob pedig megállt a kiskapuban és fölütötte az állát:

- No!...

Erre aztán mind fölállottak a rabok és megindultak párosan. Ugy gondolom, hogy a lusta Pöczöm volt akkor a legfürgébb közöttük; utána kaszált régente vashoz szokott lábával a Miska, és a három sváb sehogy se tudott páros sorba szakadni, míg a nagy Jakob egyet nem nézett rájuk. Akkor mindjárt rendben volt az igazodás és az egész álló szakasz bizony nem mert a kapuból visszanézni, mikor a nagy Jakob beljebb jött az udvarra. A nagy Jakob pedig beljebb jött az udvarra és az akácfák tövéből pipákat, dohányt szépen fölszedett és mosolygott hozzá kajánul.

A nagy Jakob! E férfiútól félni kellett valóban. Magas, de izmos alakja körül egész legendája fűződött a borzalmaknak. Ő volt az, a ki bűnvádi nyomozások alkalmával sajátköltséges önkéntes gyanánt szokott a vizsgálóbíróhoz és a csendbiztoshoz csatlakozni és ő volt az, a kinek nemzetközi szabadalma volt egy igen elmés készülékre. A készüléket a magántulajdon ellenségei röviden csak Jakob fülbevalójának nevezték és féltek tőle rettenetesen, mert az egész szerkezet kizárólag csak a fülczimpák részére volt berendezve. Bűnvádi nyomozások alkalmával azután - úgy mondták, - a nagy Jakob szereti, ha a készüléke fungál. Ilyenkor ezzel a készülékkel nyomogatja a terhelt egyéniség füleczipóját és állítólag innen van az, hogy mifelénk csupa beismerő vallomásokról szól a bűnvádi statisztika. A nagy Jakob borzasztó egy ember volt valóban és én bizonyosra vettem, hogy a pipák kinyomozása után most már következik a fülbevaló. Néztam is a távozók után kíváncsian.

- Előre, mondta Jakob.

Az alkonyat porfelhőiben tovakúszott a rabok szakasza és én a kiskapuból csudálkoztam, hogy a Jakob fülbevalója még mindig nem került elő. Egyszer aztán, vagy húsz lépés után csak megállította embereit a Jakob.

- Már besötétedett, ehun van a dohányotok, pipátok - mondta nekik szép csendesen. Szívjátok csak, de az elnök háza előtt aztán zsebre vágjátok!

A rabok kicsiholtak és beléfüstöltek a kocsiút porába, úgy ballagtak tovább éjjeli nyugalomra. Hátról a nagy Jakob is pipált és igen megelégedettnek látszott, mert a rabjai illedelmesen kalapot emeltek az utcán ülőknek. A Szemes Miska mélyhangu köszöntése messze hátra hallatszott:

- Nyugodalmas jó éjszakát...

- Nem - gondoltam ekkor, - a nagy Jakob mégse olyan rettenetes.

*

Aznap éjjel pedig tűz ütött ki a községben. Alig hogy szomszédunkban rendes esti veszekedését végezte az ó-hitű esperes és felesége és alighogy elhangzott a főtisztelendő asszony mindennapi végszava:

- Takarodjál aludni, te kopasz tolvaj, - egyszerre csak hirtelen lángra kapott a hátsó szomszédban a doktor Schmerznek egyik háza.

Mikor egy nádfedelű ház kigyulad az éjszakában, akkor az mindig egy mintára történik. A nádból az első szempillantásban égnek tör egy félméternyi füstös láng; e kis lángoszlop után a másik szempillantásban valamivel magasabbra vetődik egy jó maroknyi égő zsarátnok. Az már a légnyomás örömeire tánczol. A zsarátnok után pedig lángok kezdenek terjeszkedni a robbanás helyén és egyre világosabb az udvar és a környék és az emberek még mindig alusznak mélyen. Ekkor fölébred valaki a házban, rendesen valami asszony és egy rettentőt sikolt. A sikoltásra kívül tudomásul veszik a házörző kutyák, hogy most már nekik is szabad jelt adni, mert addig csak bámulták a világosságot. A fülsiketítő üvöltésre azután felferődik a környék és kezdődik az oltás, a melynek befejeztével megérkezik a községi fecskendő is. Szakszerűtlenül így történt Schmerz doktor házával is, azzal a különbséggel, hogy a doktor maga pláne elkésve érkezett meg. A községi fecskendő után jött ő, futva, szemüveg nélkül és ott kezdte tördelni kezét a pörnyés udvaron:

- Meine Häute, meine Häute...

A kis doktor egy megmaradt létrán fölmászott a padlásra és kotorni kezdte az elhamvadt, rozszzagu tömeget. Hiába kotorta, mind odavesztek az állati bőrök, a melyeket oly szeretettel gyűjtött, mint a tudósok a régi pöcséteket és a melyeken úgy szeretett nyerni, mint a tudósok a régi pöcséteken. Schmerz doktornak, a vörösszakálu ideges kis községi orvosnak a fél vagyona odaégett aznap éjjel és ehhez persze, meg az egész tűzhöz semmi köze se volt a nagy Jakobnak, de azért a szegény doktor Schmerzhez mégis köze lett neki.

A tűzre következő napon az a gonosz zsellér, a ki a doktor házában lakott és sohase fizetett házbért, a kit a jó doktor mindazonáltal sohase dobott ki a házból, hanem csak fenyegette a kidobással, boszút állt a fenyegetésekért. Följelentette a doktort, hogy az este kijött a házába, fölment a padlásra és sokáig kotorászott az eresz alatt: bizonyosan kanóczot rakott oda meg taplót, mert két óra múlva tört ki a tűz és mert alig egy héttel előbb biztosította a házat. Világos, hogy a doktor a gyújtogató.

- Uram - mondta ekkor a vizsgálóbírónak doktor Schmerz - ne bolondozzunk. A dolog úgy áll, hogy én Skoda tanítványa vagyok és orvosi gyakorlatom első éveiben rajongtam a belgyógyászatért. Volt egy ideám is, a mit most az angol orvosok hódítanak el előlem. Azt mondtam: mi itt hideg borogatásokon, meg meleg borogatásokon veszekszünk és folyton csak medicinázunk. Gyerünk a laboratóriumba. Elkezdtem kutatni és már-már rájöttem csudálatos kémiai újdonságokra; rájöttem arra, hogy a szívnek és a vesének betegségei úgy együtt nőnek, mint az egy ágnek rügyei; rájöttem arra, hogy az ízületi csúznak micsoda pompás köze van a vérhez és e közben kaptam húsz krajczárt a nappali látogatásért, negyvenet az éjjeliért. Ebből nem lehet

analizálni. Akkor a feleségem, az én áldott, gyönyörű feleségem azt mondta: Fiam, a községi orvosnak kereskedni kell, ha meg akar élni. Elkezdtem hát kereskedni és ma már van két kis házam; az egyikben lakom, a másik leégett. Abba égett az egész üzleti tőkém, a sok timár-anyag, a mely bizony nem volt biztosítva. Minek gyujtottam volna fel a házamat? Azért hogy megint húszkrajczárokon kezdjem?

A kis ember majdnem sírt a bőreiért.

- Urambátyám - mondta a vizsgálóbíró Hantossy bácsinak, az alügyésznek - tegyen indítványt.

Hantossy bácsi, az öreg alügyész, a kit számos rétű nyakravalóján és csudálatos pályafutásán kívül humánus érzelmeiről is ismertek, nem tagadta meg magát. Hantossy bácsi régi alügyész volt és örökös alügyész volt. A forradalom előtt vármegyei alügyész volt, azután császári alügyész lett; később ismét vármegyei alügyészt, majd meg királyi alügyészt teremtett belőle az unalmas sors. Hantossy bácsi e negyven év alatt folyton virzsiniázott és a sok virzsiniától, meg a sok mellőztetéstől mégse nagyon kesernyésedett el. Nyáron pláne rajongott az édességeknek egy különös neméért, a tutti-frutti fagylaltért. A szikár aggregényke jellemében is így keveredett el a virzsini-keserűség meg a tutti-frutti. Most ismét az édesség dominált benne:

- Hát, a mi az indítványt illeti, - recsegte a vizsgálóbírónak, - azt hiszem, hogy a tárgyi tényálladék meg nem állapíthatása tekintetéből talán beszüntetést...

Ekkor a mellékszobában elszólta magát hangosan egy fiatal aljegyző:

- A Hantossy bácsi már megint beszüntet, pedig jó volna előbb tudni, hogy mennyit értek azok a bőrök...

Az öreg erre a megjegyzésre megint virzsinihangulatba esett és mérgesen kiszólt:

- Várja meg a végét, uramöcsém... Tehát, tisztelt vizsgálóbíró úr, a bőrök, mint szintén a tárgyi tényálladékhoz tartozók, értékük szempontjából volnának a vizsgálat körébe vonandók. Az erre irányuló nyomozást terhelt hogy meg ne hiusíthassa, indítványozom a vizsgálati fogság elrendelését.

Schmerz doktor így került a nagy Jakob keze alá.

Azt mondták, hogy a börtönben folyton sír és folyton rázza az ablakvasakat. A törvényszék udvarából, a hol a kaszinókert bejárata volt, többször láttuk is szemüveges, vörös arcát; az udvaron virágokat tenyésztett a nagy Jakob és ha doktor Schmerznek arcza visszaverődött a rózsatámasztékok fényes üvegcsúcsáról, akkor az igen ijesztő látványosság volt. A doktor még a karját is kilógatta az ablak rácsozatából és ilyenkor nagy, szeplős kezek mutatkoztak a fényes, napsugaras üvegen. Mindez azonban nem tartott sokáig, mert a Hantossy bácsi és a vizsgálóbíró sehogyse tudták megállapítani a tárgyi tényálladékot. Tizednapra kiszabadult a doktor és egy szép estén épp úgy, mint annyiszor azelőtt, megint átlátogatott hozzánk. Ott ültünk a pinczelejárát előtt és ott volt a doktor felesége is; szép szőke asszony volt, egy szál a sok gyönyörű rózsaszíromból, a melyet szerte szórt az Úr e földön. Lejebb a fák alatt megint csak fűrészeltek a rabok és fűtyültek szomorú nótákat.

- Meine Gnädige - mondta a doktor az anyámnak - ezek között voltam tíz napig. Szida, mondom sokszor a feleségemnek, csak a korsóból adj innom, mert elszoktam a pohártól. Rab voltam, pedig nem bántottam senkit se és most még újra kell megkeresnem, a mit elvesztettem. Hozzá az urak és parasztok mind azt mondják: a doktor gyujtogató! El kell innen mennem, mind, mind halálos ellenségem nekem. A levegő is, a kovács is, a ki az ablakrácsokat kovácsolta...

Doktor Schmerz a térdére csapott, azután lehorgasztotta a fejét és botjával rajzolgatni kezdett a porban, keresztvonásokat, mint a hogy a tömlőcz-ablakok vannak vasból összeróva. Az udvarunk is elcsöndesedett és a rabok egy csomóba feküdtek: némelyik valami esti pillét akart fogni. Összecsapta a két tenyerét és pukkantott egyet. Az volt az egész láрма.

- Mire várnak ezek? kérdezte Schmerzné az anyámat.

- A börtönőrt várják, a nagy Jakobot. Az kíséri őket haza.

A doktorné összerezzent erre a magyarázatra és magára vette a kendőjét:

- Gyerünk Schmerz, gyerünk. Meg vagy hűlve úgyis és nedves az este... Azután az anyámnak a fülébe súgta:

- Borzasztó volna, ha meglátná a börtönőrt. Hajnalig se tudom elaltatni úgyse; mindig azt látja, hogy a Jakob jön érte, kulcsokkal, vasakkal. Viszem hamar a szegény uramat és a kertek felé kerülünk, hogy ne is találkozzunk az őrral.

Schmerzék elmentek és tíz percz múlva csakugyan benyitott kikapunkon a Jakob. Kurtára nyírott fejére, vörös sipkájára nem tudtam most ránézni. Utálatos lett előttem az egész ember és szerettem volna, ha a rabok fejszékkal mennek neki és darabokra aprítják. Beszaladtam is végre a házba és úgy gondoltam, hogy a kitől annyira fél valaki, az mégis csak gonosz ember lehet. Rettenetes hát csakugyan ez az idomtalan nagy Jakob...

Hogy a Schmerz doktort nem sokkal azután megkötözve szállították a vasútra, mi gyerekek kíváncsian körülálltuk a szekeret. Ott feküdt sötétkék vászonban a szegény örült; meredten, mint a kire ráesett a földi igazság, a valódi nagy Jakob. Az óriás, az idomtalan, a hóbortos, a zsarnok. Az, a ki az egyikre kényszerzubbonyt ad, a másiknak meg pipadohányt kínál.

A Chester-jelenet.

Tisztelt tárgyaló bíró úr, aki házassági törvény értelmében jogutóda a szentszéki ülnököknek és így szinte kétszeres tekintélynek örvendez, - én ezennel határozottan kijelentem, hogy a feleségemet sohase ütöttem meg.

Ön erre azt mondja, hogy a válni akaró fél az én tagadásom nem remélt esetére a nagynénémet kéri tanuképp kihallgatni. Ön tehát tisztelt bíró úr, korántsem beszél oly szabatos magyarsággal, mint Döbrentey Gábor és azonkívül bizonyos morális kényszert akar rám gyakorolni. Én ezt a kényszert semmiképp se tűröm és kivált azt nem tűröm, hogy a nagynénémet ide beidézzék és vallassák, mint a tojás- és uborka-árusnőket, a kik a hazai judikatura fénykorában állandó és változhatatlan alakjai a becsületsértési pöröknek. Az én Vilma néném nem arra való; ő egy elegáns öreg kisasszony, daczára annak, hogy most már csak igen kopott selyemszoknyában jár, - és én nem akarom, hogy ő idehurczoltassék tanúnak. Inkább visszavonom a vallomásomat.

Igaza van tehát, - tisztelt bíró úr - a feleségemnek és én beismerem, hogy minden úgy történt, amint ő azt a keresetlevélben előadta. Én valóban hozzávágtam a törvényes hitvesemhez egy majolika-tányért, úgyanynira, hogy az ezen edényen található Chester-sajt a szélrózsa minden irányában repült szerteszét. A fehér függönyök novellisztikus csipkéje ugyanekkor nagyot libbent, a feleségem meg a zongora görbületébe hanyatlott és a hangszer érczhúrjai bizonyos fájdalmas nyöszörgést hallattak. Épp úgy, mint a feleségem maga is. Láthatja bíró úr, hogy a kérdéses alkalommal teljes volt a szobában a hangulat.

- Miért kellett ennek így történni? fogja ön kérdezni, tisztelt bíró úr.

Az egész viszálykodás, amely különben már régen lappangott, egy magában véve jelentéktelen incidens alkalmából tört ki. A feleségem ugyanis paradicsomlevest főzetett és a közlélmzés leirhatatlan veszedelmére, véletlenül maga ellenőrizte az ebédkészítést.

- Kedves rózsám - mondtam aztán ebédközben - a paradicsom-levest már csak a nomád népeknél szokás berántani. A művelt szokással ellenkezik és én nagyon csudálom, hogy a te eleven szellemed, amely messze meg szokta előzni korunkat, most az egyszer az elmúlt századok sötét hagyományaihoz szállt vissza. E leves tehát, kedves Rózsám, úgy fog visszamenni a konyhába, amint ideérkezett: tisztán és érintetlenül.

Vilma néni csendesen kanalizott, a feleségem meg mérgesen vágott vissza:

- Ért is maga ahhoz, maga élhetetlen!... Ugy-e, Vilma néni, ugy-e, hogy nincs hiba ebben a levesben?

Vilma néni az ő kedves alt hangján válaszolt:

- Középütt van az igazság, édes fiaim, mint mindenütt. A rántás ugyanis nincs teljesen száműzve a paradicsomlevesből, de csak egy finom hangulat szerepét viheti benne. A fenforgó esetben azonban ő a vezérmotivum és így tagadhatatlanul túllépi hatáskörét, midőn a levest fajsúly szempontjából a főzelékhez teszi hasonlónvá. No de azért nem baj, meg lehet en...

A feleségem elsápadt és fölugrott a helyéről:

- Maga, néni, egy kiállhatatlan vén csoroszlya és én már régen meg akarom magának mondani, hogy én magát végre is ki fogom innen dobni...

Vilma néni erre az inzultusra sirva fakadt és a Chester-sajt, tisztelt tárgyaló bíró úr, ekkor tette meg a fent leírt villámgyors mozdulatokat. Ez a száraz tényállás; oly igaz, mint ahogy Heves Györgynek hívnak és a hogy a klasszikus nyelvekből van tanári diplomám...

*

Megütöttem a feleségemet, mert Vilma nénit nem szabad bántani. Ő most ötven esztendő és húsz esztendeje, hogy ismerem, tehát régebbi idő óta, mint a feleségemet; nagyon kicsiny diák voltam, mikor a szegény édesanyám gazdag unokatestvére, a Vilma néni, magához vett és én akkor minden reggel kezét szoktam csókolni. A néni ibolya szappannal mosta mindig a kezét és én ha jól érzem magamat, még most is az ibolya illatra emlékezem, meg a kézre, amely engem ápolni kezdett, mikor meghalt az anyám. Később megnőttem és megházasodtam; kopaszodni is kezdek, tisztelt tárgyaló-bíró ur, de azért a Vilma nénit ne bántsa senki.

Egy nyári estén kerültem hozzá. Valami kis bánsági faluba vittek, ahol a nagyutcza végén állt egy öreg kuria; vén faragványokkal a homlokán, fiatal verandával az oldalán, ahonnan gyönyörűség volt lenézni egy kerek, zöldülő völgybe. A völgynek tulsó karimáján meg csillogott egy kopár hegyoldal és én azon tűnődtem, hogy vajon mi lehet az: csillámpala-e vagy csak az alkonyat fénye? Ebben az úri házban lakott a néném és mikor lefutott elémbe az udvarra, én nem is tudtam elhinni, hogy az az uri kisasszony az én gyámom lesz már ezentúl. Fehér köténye volt neki, meg mosolygó fekete szeme; lehetett úgy vagy harmincz esztendő akkor, de én sokkal öregebbnek tartottam, midőn megcsókolta a homlokomat és megvigasztalt:

- Majd meglátod, milyen jó dolgod lesz, te szegény kis árva.

És azután csakugyan jó dolgom volt, uram. A Vilma néni édesapja, egy szélütött öreg táblabíró, nem törődhetett a gazdaságával, mi ketten voltunk hát az urak. A néni iskoláztatott is azután és ha vakációra hazajöttem, a kuria hegyoldali kertjében pompás volt hűsölni. És még pompásabb volt a nénémrel sétálni; lenn a szilvásban, amelynek gyümölcsseit mindig lelopták az oláhok, meg a Karas partján, ahol apró kis gyufaskatulya-malmok kelepelnek és oly szelidek, hogy szinte az ember vállára repülnek a füzesbeli csókák. Sohase volt olyan jó dolgom, mint ekkor, a néném piros napernyője alatt. A néném bizony akkor még gazdag volt és én nem hittem volna, hogy ő rám fog szorulni még egyszer.

Ez persze csak nagy sokára történt; előbb még mindenféle jót tett velem a néném. Mikor meghalt az édesapja, és ő már az egyetemre küldte nekem a havi pénzemet, egyszer betegen kerültem haza karácsonyi vakációra. A tájék köröskörül be volt havazva, szán se járt a falusi ház ablaka alatt és fehér volt az én régi ismerősöm, a csillogó hegyoldal is. Ott ültünk a nénivel az ablakban; az ő arca is fehér volt és láttam, hogy mint szaporodnak szeme körül az elsímíthatatlan ránczok.

- Orvosod megírta, hogy tüdővérzésed volt, bizonyosan a sok korhelykedéstől. Nem is eresztelek vissza Pestre, hanem elviszlek telelni Meránba.

A Vilma néni el is jött velem Meránba; én, tisztelt tárgyaló bíró úr, oly vézna legény voltam akkor, hogy csak a Passaier völgyének minden virágai, csak a déli tavasznak minden fuvalma segíthetett rajtam. A Vilma néni volt ezeknek a gyógyszereknek a főnyilvántartója. Délelőtt kizavart a szobámból és vitt hegyet mászni és reggelinél annyi vajat kellett ennem, hogy meg voltak szégyenülve az összes jelenlévő észak-német kisasszonyok, akik ha délután találkoztak velünk az esplanadon, tréfásan suttozták egymásnak:

- Fräulein Wilhelmine und ihr Sohn!

Emlékszem, hogy egyszer, amikor a Kurhaus mázsáló szolgája szilaj örömmel konstatált rajtam hét kilogrammnyi testi gyarapodást, a Vilma néni valami hosszabb sétát proponált. A

hegyek hamuszínű várromjai között kanyarodott az út és egy nagy szirtes lejtőről látszott, amint az Etsch tavaszi párája belésszürkellik a végtelenbe. Ugy éreztem akkor, hogy nincsen bizony más asszony a világon, csak az én Vilma néném és tán a tulipánok súgták, hogy a nénémről megkérdezzem:

- Néni, maga sohase volt szerelmes?

A néném elpirult és eleresztette a karomat:

- Te ostoba fiú, mindjárt itthagylak, ha ilyen dolgokról beszélsz...

Ez volt, tisztelt bíró úr, egyetlen beszélgetésem a nénémrel szerelemről, és ezt azért jegyzem meg, hogy valamiképp eszébe ne jusson bennünket gyanúsítani. Én magam különben csak később tudtam meg, hogy a nénémnek fiatalkorában volt egy zongoramestere, aki órák közben klasszikus zenét játszott, óra után meg szerelmes barkarolákat, és ez utóbbiakat oly szépen, hogy a néném férjhez akart menni hozzá. Az öreg táblabíró azonban semmit sem akart tudni a dolgról és a néném régi szobalánya egyszer azt mondta nekem:

- Az úrfinak épp olyan fényes szőke bajsza van, mint a kisasszony zongoramesterének volt. Olyan még a szeme is...

Ekkor én nagy erkölcsi kötelezettségben éreztem magamat és viszonzásul azt gondoltam:

- Az én feleségemnek meg épen olyan mosolygó kis fekete szeme lesz, mint a Vilma néninek, mert én ezzel tartozom a Vilma néninek...

Ezt gondoltam magamban, tisztelt bíró úr, és a feleségem most a Vilma nénit ki akarta dobni.

Mert, amit kétségkívül el méltóztatik hinni, utóbb megházasodtam és feleségül vettem nőm ő méltóságát, aki vörös hajú és júnói termetű. A szemére már nem találok mithológiai jelzőt, mert a szeme dióbarna. Házasságom egyszerű volt, mint a mezei virágok története. Mikor a néném kigyógyított és ismét szárnyamra bocsátott és én helyettes professzor lettem a XII-ik kerületi államgimnáziumban, később meg rendes tanár és levelező (tehát nem gyümölcsöző) tagja az Akadémiának: én e kedvező körülmények közt elvettem egy egyetemi professzor leányát, aki először jelentette ki előttem, hogy szeret. Az ilyen nyilatkozatokat az ember komolyan veszi, ha az ember nem szokta meg őket: tehát megházasodtam és éltem zavartalan csöndben. Még a nénémet is meglátogattuk egyszer, az ő csendes falujában, ahol még most is oly szelidek a csókák.

A néném egy félesztendő előtt visszaadta a látogatást; nagyon halavány volt, mikor megérkezett és nekem feltűnt, hogy nincsen vele a régi szobalánya. A régi elegáns bőrkofferjei közül is csak egy volt vele.

- Nincs már szobalányom, nincs már bőrkofferem, édes fiam, mondta, mikor magunkra maradtunk. - Fizettem, gyermekem, az apám adósságait, amíg tudtam, de háromszor egymásután nagyon rossz volt a termés és mindenki megcsalt, az ispánom is, a vén gazember, megszökött a maradék gabona árával. Azután jöttek a bankok! Oh, a bankok! A bankoknál deponáltam azt a kis pénzemet is, ami mindennek eladása után megmaradt és nekem háromszáz forintot fog már most évenként hozni. Mit csinálók, bizony nem tudom, édes fiam!

A néninek elfuladt a hangja, a néninek a felindulástól reszketett a keze, és a nénit most a feleségem mégis ki akarta dobni...

- Nénikém, mondtam neki - hát majd csak itt marad nálunk.

- Jól van, ha beleegyezik a feleséged és ha az én kis jövedelmemet elfogadjátok a tartásért.

- Beleegyezik, elfogadjuk, mondtam, mert tudtam, hogy a néni ingyen nem akar semmit.

Azóta nálunk volt a néni és most már csak én nálam van; elsején persze néha még az a kis pénze se volt meg, ami kellett volna neki és ő csak úgy tudott fizetni, hogy én titokban visszaadtam neki az elmúlt hónapra valót. Így élt nálunk a néni csöndesen és a feleségem most ki akarta őt dobni.

Tisztelt bíró úr, láthatja, hogy érthető az a Chester-jelenet, melyet már az imént egész terjedelmében beismertem. Tisztelt bíró úr, ön erre komolyan ingatja a fejét és azt mondja:

- Ime, egy érdekes probléma; ennek az embernek szívében a hála legyőzte a szerelmet...

Tisztelt bíró úr, ha ön így beszél, akkor önnek épp olyan rossz a pszikológiája, mint átlag véve minden bírónak. Mert minden bírónak rossz a pszikológiája; az elsőfokú bíróé elsőfokú rossz-szaságban szenved, a harmadfokúé harmadfokúban. Én ezzel természetesen nem sokat törődöm, de erősen meg vagyok győződve arról, hogy az igazi szerelmet sohase győzi le a hála. A Chester-jelenet tanított meg erre. És az ember valóban sokat köszönhet a véletlennek, mert például én a Chester-jelenet nélkül talán sohase tudtam volna meg, hogy nem szeretem a feleségemet. Ilyen körülmények közt igazán nem csoda, ha a hála erősebb a szerelemnél.

Punin és Baburin.

Öregedő arcukból, melyet együtt látok vénülni magammal, kihalászom íme az ő ifjúságukat. Míg karöltve járnak az utcán Uri Péter és Pfaff Mihály, az agglegények, én arra gondolok, mily igaz lehet a szeretet, amely régi és mily érdemes beszélni a szeretetről, amely igaz. Árnyékos, kavicstalan útjaival, virágos rondójával, amelyhez egy kisebb négyszögű tér csatlakozott, az ugynevezett „negyven platán”: rég kiirtatott már, a bántási kis park, ahol valaha fiúbarátságot kötöttek ők. Hullott fakéreg se áll már a lombok helyén és bizony még mindig szereti egymást a két sváb. A kisvárosi park zöldjét, mit tépegettek ifjúkorukban, most szívük köré fonva, koszorúban hordják. És az nagy fájdalom lesz egykor, ha válni fog egymástól Uri Péter a zömök, és Pfaff Mihály a hosszú.

*

Mert nagyon szerették egymást, kezdettől fogva Puninnak és Baburinnak neveztettek. Még otthon is, ahol pedig a Thun-féle alapítás óta örök szabályrendeletnek tekintette a tanuló ifjúság, hogy gimnazistának és reáliskolásnak kölcsönösen meg kell vetni egymást. A város két végén a középiskola teljesen különálló két polus gyanánt csoportosította maga köré a jó gyermekeket és így évekig tartó föltűnést keltett az, hogy a negyven platán alatt folyton együtt volt Uri, a reáliskolás, és Pfaff, a gimnazista. Csak hűvös nyári estéken, természetesen, midőn illatozott a park dísze, a magányos olajfa és fehér jázminlevélkék havaztak a fűre. A platánok mögül néhány fényes jegenye suttogott az égbe és ilyenkor azt mondta Pfaff, a gimnazista:

- Vége a tavasznak, vége. És milyen kevés jutott belőle nekünk...

- Ejnye, be szépen mondtad ezt, Mihály!

- Ajhaj, mit ér a szép beszéd, ha nem tudom levezetni az inga törvényét.

Uri Péter még két esztendő előtt tanulta ezt a reáliskolában. Fogta azonban mégis a meggyfapálcáját és nyomban levezette a rettentő képletet, a porba firkálván Pfaff Mihálynak. Ekkor viszont Pfaff Mihály bámulta az ő matematikus barátját és nem lehetetlen, hogy ez a kölcsönös bámulat ölelte őket össze legelőbb.

Uri volt az alacsonyabb, erősebb, öregebb. Gyönyörű metszésű homloka alatt erős judicium lakozott, sőt valószínűleg fantázia is. Ez utóbbit persze elnyomta a nevelés, de megmaradt a zömök fiúban mégis a kedély. Skandálni persze sohase tudott, míg Pfaff Mihály forma szerint is foglalkozott a költészettel, amelyre rácsábította a gimnázium. Pfaff erre hiú is volt, míg Uriban csak titkon lakozott a hiúság. Egyforma szívük daczára azonban sohase voltak konkurrensok, mert más-más országokat mutogattak nekik a könyvek. Egymás vállán át pillantottak azután az ismeretlen útvonalakra és szorosan egymás mellett kezdtek haladni, mert tudták, hogy egyik se féltheti a maga csapását a másiktól. Így jutottak föl a fővárosba is. Ez különben félig-meddig csodaszamba menő dolog volt, mert senkise hitte volna, hogy Pfaff Mihálynak, akinek senkije se volt, a professzorai helyet és kenyeret fognak találni egy budapesti ügyvédi irodában és senkise hitte volna, hogy Uri Péter, a szegény parasztfiú, aki nem is tudta, hogy mi az a protekció, éppen protekcióval fog stipendiumhoz jutni.

Az eset úgy történt, hogy a reáliskolai érettségén Uri Péter a Corvin Mátyás humanistáiról beszélt.

- ...Ezek az urak, a királyi udvarban, azt hitték, hogy ők valami rettentő nagy tudósok, azért, mert latinul és görögül tudnak...

Uri Péter büszkén körültekintett, mert tudta, hogy most nagyot mondott. Az érettségén egy kövér műegyetemi tanár volt a kormánybiztos és én most biztosíthatom a kormányt, hogy a

kövér műegyetemi tanár a nagyjelentőségű vizsgálat alkalmával oly mélyen szundikált, mintha a saját öregapja lett volna. Ő nagysága csakis az Uri Péter harsány mondására ébredt fel és fölfogván rögtön a vehemens szavak értelmét, azt morogta a szakállába:

- No, ez derék fiú és úgy látom, hogy a legjobb bizonyítványa is van az osztályban. Ennek keritünk valami állami stipendiumot...

A professzor azután megint csak elszunnyadt, de szerencsére már ébren volt ősszel, midőn a műegyetemre iratkozott a szegény Uri Péter. És így lett Uri Péterből stipendista, és így lett Pfaff Mihályból joghallgató.

Nagyon szegényes vala az ő köntösük akkor és én hamarjában nem tudok olyan szürke színeket keríteni, hogy Uri Péter technikusnak és Pfaff Mihály joghallgató úrnak közös őszi kabátját lefeshetném. Ez a kabát ugyanis már abban a stádiumában volt a kopásnak, midőn megszólal minden böcsületes szürke pelerin:

- No, most mindjárt kiszül, hogy sohase láttam gyapjut.

Három álló esztendeig vala a tisztos öreg kabát ebben a kínos helyzetben, mert három álló esztendeig semmit se változott Pfaffnak és az Urinak barátsága. Ez pedig nagy szó, mert az aszfalt kitűnő egy barátsággháborító: úgy ketté választja az embereket is, mint az utcát. Punint és Baburint nem rontotta meg a nagyváros. Hónapos szobájokban üldögélvén el a téli estéket, midőn mégis csak olcsóbb a fűtés, mint a kávéház, úgy rémlett is nekik, mintha közülük se volna az egész fényes világhoz. Az Uriék otthon egy vasuti őrházban laktak és Pfaff Mihály hűségesen eljár az ő egyetlen barátjához, télen és nyáron is. Most is, ha együtt pipáztak a meleg szobában, csak annyiba vették, mintha odakünn rohanna a gőzkocsi. Messze, ismeretlen világok felé, teli fényes, gazdag emberekkel, tükrökkel, bársonypamlagokkal, duzzadt erszényekkel, mindennel, ami szemük előtt tovasuhan, annélkül, hogy közülük volna hozzá. A város ragyogó esti vonata zakatolt az utcán, Punin és Baburin benn tárgyalt a kis szobában, diplomáról és vagyonról, amit meg kell szerezni okvetetlen. És épp úgy bánkódott a petroleumlámpa itt is, mint valaha otthon.

Három esztendő mulva kizárólag csak Uri Péterre maradt a szürke pelerin és megváltozott nagyon a kis szoba is. Pfaff Mihálynak ugyanis nem volt keresetképtelen édesapja, mint Urinak, - Pfaff Mihálynak tehát katonává kellett lenni. Bő, államköltséges bluzot húzott föl a jó fiú és elhagyta Horvát Sára ugorkaárusnő ő nagyságának molnár-utczai szobáját és átköltözködék vala a Károly-kaszárnyába, ott is a második emeletre, ahol a falakon ezen bölcs mondások ékeskednek:

*Minél jobban lövünk mi,
annál kevesebbet talál az ellenség.*

Továbbá ez, hogy:

Fegyverrel könnyű bátornak lenni...

továbbá még más egyéb feliratok is, a melyek mind igen frappáns igazságokat tartalmaznak, de egyáltalában nem világosítanak föl bennünket arról, hogy hát mi csakugyan jól lövünk-e és minekünk vajjon könnyű-e bátornak lenni?

Pfaff Mihály tehát befűzte a bakancsát (fuszbeclájdung Nr. 1.) és ismét azt mondá:

Vége a tavasznak, vége.

*

A Pfaff Mihályból szomorú egy katona lett valóban. Az igaz, hogy az önkéntes iskolában ő volt az egyetlen sváb, aki németül is tudott, nemcsak svábul és így könnyű volt neki elsőnek lenni; az is igaz, hogy érezvén magában, miképp sok latintudományát egyedül el nem viselheti, tizenöt forint havi fizetésért ezen nyelvet is vesztegetni kezdé egy jómódu polgári családban; mindez igaz volt, de Pfaff Mihály azért mégis szegénysorsu katonának vala nevezhető. És ámbár a kaszárnyában tartózkodott ő, mégis inkább a régi kis szobában szokott lakozni, odasielvén barátjához minden áldott téli estén, midőn hat órákor már sötét van és az utcán járók nem látják, hogy mily igen nagyon kopott egy államköltséges önkéntes.

Egyszer, nem tudom, karácsony volt-e avagy farsang keddeje, de vastag, gyaljas hó feküdt meg az utcákat, hűvös, tiszta lélegzetével a nagy házak közé egy kevés csöndet, még kevesebb falusi hangulatot hozván. Belül a Molnár-utczai ház udvarán is csönd volt és nyomok nem vetődtek a kövek hótakarójára; még Pfaff Mihály is az eresz alatt járva érte el a barátja udvari szobáját. Ott ült Uri Péter a felsőbb mennyiségtan ménkü vastag jegyzetei fölé hajolva és sötét konyhán át jutott hozzá Pfaff Mihály, mert Horvát Sáraék se voltak otthon. Az udvar egyéb lakói is szerteenyésztek a mulatós téli éjszakában, csak Kristoföriné ő nagysága ablakában volt gyertyavilág. Ő, aki sohasem pihent, most se mehetett el szórakozni, mert sajnos, az anyatermészet se pihen sohasem és Kristoförinéra szükség lehet minden pillanatban. Azért is a jó asszony báslikban ült még otthon is és ha tudós, kerek feje megmozdult az ablakban, a szomszédasszonyok azt mondták:

- Már indul megint a vén sárkány. Jaj, dehogy kellene nekem az utálatos...

A báslik mozgott az ablakban és Pfaff Mihály midőn bejött, azt mondta:

- Ereszszük le a függönyt, belát a Kristoföriné. Én pedig le akarok vetközni, mert itt hálók nálad. Legalább meleg szobában alszom egyszer. Kértem hajnalig kimaradást, hogy együtt teázhassunk, fiam Péter.

A fiam Péter felrúgta az egyik háziczipőjét a levegőbe és elkapta a balkezével:

- Éljen, nagyon jól van, nagyon jól van, még vacsorát is kapsz, vén bűnös.

Azzal leeresztette a függönyt és előhúzott az asztal alól egy kis ládikát. Az pedig nem volt üres, hanem tele volt halavány rózsaszínű parasztsónkával, amely darabokra mállott a fagytól és akkép vala fölfüstölve és besózva, hogy ahhoz foghatót ugyan még a prágai királyi szőlő-hegyekben se tudnak előállítani. Uri Péter mindjárt le is ült az ágya szélére és szokása szerint átengedte a divánt Pfaff Mihálynak. Hadd üljön puhán a szegény katona.

- Egyél, Punin, - mondta, - de a tea tekintetében már nem tudnám egymagamban viselni a terheket. Mert van ugyan husz krajczárom, de hát abból szivarra nem marad, akkor ugyan ne is teázzunk inkább.

Pfaff Mihály az asztalra dobott egy vén húskrajczárost.

- Ime a szivarra való, drága Baburin, és most már menj, lelkemnek jobb fele, bevásárolni, mert ünnep van és becsukják a boltot és aztán teázni fog ma az állam és a társadalom és mindenki, csak mi nem. Indulj, indulj, Baburin, mert én már vissza nem fűzöm a bakkancsomat, ha kifűztem egyszer.

Uri Péter elment és hozott spirituszt, rumot, cukrot, teát, meg szivart. Azzal a sonkához látott a két sváb és úgy megette az egészet, mintha szilvásgombóc lett volna. Vacsora után szép lassu tempóban szivarra gyújtottak és mire előkerítették valamelyik sarokból a teafőzőt, amely pléből volt és egy darabból volt készítve, már éppen zárta a házmester tótja a kaput. Ekkor pedig egy rémes drámai bonyodalom zavarta meg az idillikus estét.

- Behorpadt a földő, nem tudom kivenni - mondta Uri Péter.

Pfaff Mihály kivette a kezéből az egész kis bádogmasinát.

- Add ide, majd kifeszítem én.

Azzal kihúzta a szuronyát s a hegyét beékelte a földő és az edény karimája köze. Szép, óvatosan kezdte csavargatni a pengét.

- Nyomd, hisz nem törik el, nem penicilus!

- Nem nyomom, mert még kilököm a fenékét.

- Nyomd, Punin, az én felelősségemre!

A szurony azonban csakugyan nem volt penicilus és midőn Punin úr a Baburin felelősségére nagyobb energiához folyamodott, egyszerre csak engedett a földő, de ugyanabban a pillanatban két nyílás is volt látható. Már pedig az sohase jó, ha egy teafőzőn felül is van lyuk, meg alul is. A fennforgó eset azonban csakugyan két lyukat mutatott, kivált mivel a másodikat a szurony hegye alul ütötte, az edény szélén, közel a fenékhez, ott ahol az Uri Péter felelőssége nem fejtett ki valami nagy ellentállást.

- Alló, mondta Uri Péter, és megcsóválta a fejét.

- Máskor, tisztelt barátom, ha tanácsokat osztogatsz, ne az erkölcsi törvényre gondolj, hanem a testek tehetetlenségére.

- Nem baj, mondta Uri Péter, és ismét ő vette ki Pfaff Mihály kezéből az edényt. Majd meg-reperáljuk.

Azonban bolond a világ folyása. Ha ugyanis, valamely milliomosnak a lokomotívja romlik el, akkor a gépet egyszerűen elküldik a javító-műhelybe és könnyű szerrel megigazítatják; ellenben ha egy szegény diáknak romlik el a teafőzője, akkor alszik a modern technika mélyen. Uri Péter forgatta a kis bádogedényt, meg nyomogatta, meg szitkozódott; Pfaff Mihály mérgesen levágta magát a pamlagra és nézte a Baburin kínlódását. Az meg végre is földhöz vágta az egész masinát:

- No, hát nem teázunk!

- De bizony teázunk - mondotta Pfaff Mihály. - A kályhán forralunk vizet.

Uri Péter előre nyomta a fülét.

- Talán rosszul hallottam? Vagy csakugyan azt méltóztatik hinni, hogy én szénkereskedést űzök?

- Ha szén nincsen, fával fűtünk.

- Nincsen fa, - dörögte Uri Péter.

- Itt van a sonka ládája. Szétdaraboljuk.

- Nincsen balta, - dörögte Uri Péter.

Punin kedvetlenül csettintett a nyelvével.

Azután félrehúzta a függönyt és elkezdett könyörögni:

- Nézd, Péter, odaát még ébren van a vén asszony. Eredj, kérj tőle kölcsön teafőzőt.

- Nem megyek, nem megyek, - nevetett Uri Péter, - még megoperál.

- No, ne tréfálj, úgyis te vagy az oka.

- Én vagyok az oka? Én lyukasztottam ki? Eredj át te a Kristofórinéhoz.

Már akkor szemközt álltak és Pfaff Mihály mérges volt nagyon:

- Bugris! Mondta Uri Mihálynak.

Az nem szólt semmit se, csak összehúzta a szemöldökét és elkezdte letakarítani az asztalt, hogy itt ma vége a mulatságnak. Pfaff Mihály is befűzte a bakancsát, felhúzta a köpönyegét, felcsatolta a szuronyát és azt sem mondta, hogy beföllegzett, de az ajtóban még azt mondta:

- Bolondulj meg!

Az udvaron aztán átgázolta a havat és elért a sötét kapualjába. Ott tapogatózni kellett a csöngetyűnyomó után, de Pfaff Mihály nem igen tapogatózott. A fagyos éjszakában másodpercek alatt szállt el az ő nagy haragja és a mint megállt egy pillanatra Pfaff Mihály, az éjjel csöndjében, az elhagyott órában valami messzi, régi csöndre gondolt vissza. A negyven platán alatt, későn nyáron ül együtt két diákgyerek és az egyik szól valamit a hulló levelekről és azt feleli a másik:

- Ej, be szépen volt ez mondva...

Most bizony ugyanezt nem felelte a másik, mert Punin goromba volt nagyon és úgy látszik, ezért most ki is van lökve a szobácskából. És ott jó békén lenni, midőn zakatol kívül a fényes vonat... Pfaff Mihály visszafordul és kereste, hol legmélyebb a hó. Ugy lépegetett az Uri Péter ablaka alá vissza. Ott háromszor is kopogott, mert Baburin kétszer nem akarta meghallani. Harmadszorra végre félrehúzta a függönyt és kimosolygott a bűnbánó Puninra. Punin visszamosolygott és azt mondta:

- Persze, Baburin, csak nem veszünk össze azért, mert kilyukadt a bádóg...

*

Uri csak egyszer volt szerelmes; Pfaff Mihály szerelmes volt vagy hússzor, világos tehát, hogy egyikük se házasodott meg. S mert lágyszívűek voltak, szabadgondolkodók és lusták, természetes, hogy tisztességes diplomát se szerzett egyikük se; a technikusból számvizsgáló lett valamely műszaki számvevősnél, a jogászból meg pénzügyi titkár. Még ma is együtt laknak és külön szobáik között közös a harmadik, a szalon. Ott a félezüst szamovár körül, midőn várják, hogy csészéjükben egészen megfeketedjék a Souchong, még gyakran összekapnak Punin és Baburin és ilyenkor azt mondja egyik vagy másik:

- Csak nem veszünk össze azért, mert kilyukadt a bádóg?

Erre aztán mosolyognak mind a ketten és elfelejtik, hogy az ő életük is egy kilyukadt bádóg.

Válás.

Az intermezzo természetesen kora tavasszal történt; alig hogy elhordták a havat, alig hogy rügyezni kezdett az akácfa, alig hogy zöldre vált a Szent Gellérthegy oldala s a hegyek mögül kibukott az első nedves, langyos szél:

- Itt vagyok megint, szerelmes szíveknek nagyokat mesélgetni.

Nincsen följegyezve az egész incidens seholse; nem találjuk nyomát régi krónikákban, még ujságba se került az esemény, de azért mégis tagadhatatlan dolog. Szücs Eszter végig libegett a Dunaparton, mint egy eleven hajnali álom; kis szőke kontya volt, sötétkék ruhácskája volt és szép volt, mert nem klasszikus arcvonások tették széppé, hanem az ifjúság; nem a napsugár, ez a nagy kémikus, aki felolvaszt minden rideg valóságot.

Szücs Eszter végiglibegett a Dunaparton, fehér fátyolát csak félig húzta le, mint ahogy fitos kis leányhoz illik. Minden lépésnél körülfutó vékony vonalat mutatott a kurta szoknyája, az egész kis leány szinte világított a korzón. És meg is bámulták a kis leányt sokan; ugymint a hullámok, a börziánerek, de legfőképpen maga Szegedi Pál. Ő még meg is fordult utána:

- Ni, az én piczi cukrász kisasszonyom!

A piczi cukrász kisasszony meg azt gondolta magában:

- Ni, a mi barna vendégünk!

Azután ment, libegett tovább Szücs Eszter és egyszerre úgy érezte, hogy az a bölcselőtdoktor, aki neki soha se szokott köszönni az utcán, nagy mulasztást követ el ezzel az ingnorálással. Mert tagadhatatlan, hogy minden ifjú levante köteles kalapot emelni annak a tizenhét esztendőös leánynak, akinek tetszik. Szücs Eszter majd hogy sírva fakadt, amikor erre a sértésre gondolt; azután felsorolta magának mindazokat a hódító férfialakokat, akikkel eddig találkozott. Nevezetesen az unokabátyját, a hittanárát, a zongoramesterét, a háziúr jogász fiát, és végül megállapodott abban az örökkévaló igazságban, hogy egyik se tetszett neki annyira, mint ez a komoly uracska. A tavaszi szellő beléfújta a fátyola alá:

- Talán szerelmes is vagy Szücs Eszter!?

Szücs Eszter elpirult, ámbár senkise szólt hozzá és ment egyre csak tovább. Közbe pedig feltűnően szépnek találta a túlsó part napos hegyoldalát meg az eget, amelyről egy legendában azt olvasta egyszer, hogy apró angyalok mosták tisztára.

Szegedi Pál még mindig a leány után nézett.

- Vajjon honnan jön a kicsike?

Szegedi Pál azt hitte, hogy ezt kíváncsiságból kérdezi magától, nem pedig féltékenységből. Neki általában is voltak ilyen téves nézetei. Így például régen gyökeret vert a lelkében az a hit, hogy ő csak üzleti szempontból járt a Szücs Xavéri Ferencz cukrászdájába. Igaz ugyan, gondolta sokszor, hogy abban a tiszta kis cukrászboltban van egy fiatal hölgy is, akivel ő sokszor el szokott beszélgetni, de azért mégis csak földolog a Dobos-torta. Mert ha nem ez az élvezeti cikk volna a földolog, akkor ő nem ennék már egy félesztendeje mindennap Dobos-tortát. Világos tehát, hogy a tortáját szereti Szücs Xavéri Ferencznek, nem pedig a leányát.

Szegedi Pál szépen megindult és ment ő is a Ferencváros felé; a tavaszi hangulat ellenállhatatlan erővel ragadta a külvárosi sütemények közé, épp úgy, mint a téli esték is, amikor hazatérőben a cukrászbolt üvegajtaján keresztül hívogat a lámpa, a marczipán-szelet meg egy

fehér, kis leányarcz. Most, mikor benyitott az ajtón, Szücs Eszter már fürgén kezelte a mákospatkók különböző válfajait; a nagyra fonottakat és a kisebbeket, a pozsonyi kiflinek jól ismert halavány utánzatait. A tavaszi verőfény nem ragyogott közbe, mikor Szegedi Pál kezét fogott a leánynyal és volt még egyéb drámai motívum is ebben a találkozásban. Például az, hogy Szücs Xavéri Ferencz és hitvese ez egyszer kivételesen nem voltak otthon. Valami öreg cselédasszony őrizte a boltot, az is kiment, mikor hazajött a kisasszony.

- Egy pohárka allast kérek, - szólt a derék ifjú tompán, mintha csak mérget akart volna az allasba keverni.

Szücs Eszter elébe tette a tálczát és nagyon megijedt, mikor a vendég hirtelen kezét csókolt neki.

- Jól van, - mondta - most kezét csókol, de az utcán nem akar észrevenni.

Ha jobban nem haragszik, akkor még a homlokát is meg fogom csókolni, gondolta magában a vakmerő Szegedi Pál és félig áthajolt az asztalon, úgy, hogy érezte a leány ibolya-bokrétájának szerény kis illatát.

- Hogy vehetném észre, mikor még be se mutatkoztam magának; különben Szegedi Pál vagyok és nagyon szeretlek, kis Eszter. Már nagyon régen meg akartam ezt mondani, de egyrészt csak ma jöttem tisztába a dolgommal, másrészt meg mindig tele volt a bolt...

A jelenlévő pogácsák vígan mosolyogtak és Szegedi Pál megcsókolta a kis leányt. Nem a homlokán, hanem a száján; nem egyszer, hanem háromszor. A szemérmes kis lány behunyta a szemét és nagy szivdobogást érzett az ő kettős tavaszától. Azután mindketten halaványan néztek egymásra és hallgatták, a mint egy koraszülött darázs dongott nekik a boldogságról.

- Holnap, mondta végre a lány.

- Azután majd mindig, mondta Szegedi Pál és még egyszer megcsókolta a kis leány kezét.

*

Odafönn az üllői-úti harmadik emeleti lakásban már ásítozott a szerelem régen. Foszlányokba szakgatott hangulat lakott a barátságos két szobában, és Szegedi Pál, a „szobaúr” régen érezte, hogy nem jól van ez így. Egy harmincz éves férfi és egy negyven esztendőss asszony, akik valaha szerették egymást, lassanként együtt látták eltűnedezni a lángokat; ha a törvény köt bennünket össze, a hűlő parázs hagy valami meleget közöttünk. Az asszony azonban egy sokat szenvedett asszony, csak épen szerelemből találkozott Szegedivel. Azután sokáig együtt voltak; és szegény Passiflórának kezdetben sötét hajára már szálingózott a hópehely, mikor észrevette, hogy itt van a válás ideje. Azt hitte, hogy nem is szereti már az ifjú férfit és úgy gondolta, hogy már éppen csak jó hozzá; sajnálná, ha senki se szeretné ezt a derék fiút, együtt marad hát vele addig, amíg meg nem leli azt a virágot, amely hozzá illik az ő ifjúságához. Párnak, igazságnak.

- Keressen már magának valakit, - kedves barátom, - szokta volt mondani.

Szegedi nem keresgélt, mert nagyon csunya dolognak nézte volna azt, ha hűtlenségbe esik. Nem keresgélt, csak éppen rábukkant Szücs Eszterre. Aznap is, amikor lelkében még dalolt a tavaszi délelőtti gyönyörűsége, valami kis önvádat vitt magával haza. Vacsora után pedig, amikor az asszony kis szünetet tartott rendes zongorajátékában és a levegőben még zsongott egy bájos kis orosz románcz melódiája, Pál úr elárulta a rövid ideig őrzött titkot.

- Találtam magamnak valakit, mondta és hátra vetette fejét a hintaszékben. Azután aggódva várta, hogy az asszony majd elhidegül, vagy majd haragszik, sőt talán még sír is. Várta ezt, mert nem hitte valami nagyon, hogy Passiflóra komolyan és jóságból, avagy elfogyott szerelemből akar válni.

Az asszony nem sirt, el se hidegült, nem is haragudott. Odaült a férfi mellé, végigsimogatta homlokát és szépen, kedvesen kérdezte:

- Kit találtál, édes fiam?

Pál úr elmondott mindent, kezdettől végig:

- Te akartad, hogy így legyen...

Az asszony bólintott:

- Én akartam, kedves barátom, és jól történik, ahogy történni fog. Nagyon szerettelek és még most is akarnálak szeretni, de nem lehet, mert öregszem, öregszem. Az évek nem tréfálnak, de elválnám tőled akkor is, ha még mindig szeretnélek, mert tudom, hogy már gyöngé vagyok. Nem tudlak többé elrabolni az ifjúságtól. Szépen elválunk hát és megköszönjük egymásnak az órák gyönyörűségét; amikor pedig majd még inkább megöregszem, akkor talán ismét boldog leszek, ha eljössz hozzám és elmondod a te boldogságodat.

A férfi hallgatott; elillant percekről beszélt neki a lámpafény és sok egymásba folyó esztendő emléke készült kivonulni szívéből. Most még egyszer az asszony vállára borult:

- Azért mégis haragszol rám, Passiflóra!

Az asszony mosolygott:

- Bolond fiú vagy, Pál; hogy haragudhatnám, ha én is akartam az egészet?

Szegedi Pál is mosolygott:

- Hát már most mindjárt elmenjek?

Az asszonynak idegesen vonaglott az arcza. Ujjai összeszorultak és mint ahogy félhiszterikus órákban szokta cselekedni, megrázta a férfi vállát. Azután eltaszította magától és valami félig igaz utálattal mondta:

- Mindjárt, kérlek, mindjárt. Menj, addig, amíg utállak. Menj, menj, rögtön!... És toporzékolj a lábával. Azután meg még egyszer megsimogatta Szegedi Pál arcát és nevetett síró két szemével:

- Hajtsd föl a gallérodát, mert megfázol; holnap utánad csomagolok mindent. Csak most eredj, mert nem tudok veled egy fedél alatt maradni. Ez nem is illenék már többé; hisz vőlegény leszel, kis Pálom - mondta aztán és szépen, anyásan megcsókolta a fiút.

- Hát akkor sietek, Passiflóra, jó éjszakát.

Szegedi Pál leballagott a homályos lépcsőházon és épp a háta mögött csapta be a házmester a kaput. Ment egymagában, szívében azzal a nagy ürességgel, amely megszületik akkor, amidőn elvesztettük az egyiket és egészen még nem találtuk meg a másikat. Elbotorkált a becsukott cukrászbolt előtt is, ahol szürke ajtóablák néztek rá, a jövődő zárt szimboluma gyanánt!

- Nálunk még nem vagy otthon...

Valami harmadrendű fogadóban, ahol podgyásztalan utasoknak is adnak szobát, megszállt éjszakára Szegedi Pál. A kis szoba kopott butorai megint a nagy ürességről beszéltek neki, amely mindig ott lebeg két szerelem utolsó meg első fejezete közt. A gyöngye ember, aki lélekben mindig koldult szerető, tehát támogató asszonyi kéz után, siró, kábult fővel aludt el.

Az éj törölte le ismét könnyeit: Szücs Eszterről álmodott ekkor meg az ifjúságról, amelyet most szabad elülről kezdeni s amelynek nem bűn sohase, csak regény, ha szeretett. A tizedik utczában pedig, magányos szobájában ült még sokáig, aki hazudta a nagylelkűséget, a szegény Passiflóra; nézett ki a fagyos estébe és érezte, hogy mily rettentő nehéz lemondani, még akkor is, ha már meg vagyunk öregedve.

-&-